

**ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA**

**VÝROČNÁ
SPRÁVA
2009**

012345678910111213

OBSAH

1 Úvod	5
2 Základné informácie o činnosti Ústavu pamäti národa	6
Činnosť orgánov Ústavu pamäti národa	6
Personálne zabezpečenie činnosti	7
Financovanie	8
Tlač a médiá	9
Agenda súdnych sporov	10
Spolupráca so štátnymi inštitúciami	11
Medzinárodná spolupráca	12
Agenda účastníkov protikomunistického odboja	14
Agenda veteránov protikomunistického odboja	15
3 Sprístupňovanie dokumentov	18
4 Archív	21
Archívne fondy	21
Študovňa	22
Knižnica	23
5 Spolupráca s Generálnou prokuratúrou SR	24
6 Vedecký výskum a dokumentácia	25
Výskumné projekty	25
Zorganizované vedecké konferencie, kolokviá a semináre	29
Publikačná činnosť pracovníkov	34
Účasť pracovníkov na vedeckých konferenciách a seminároch	42
7 Evidencie a databázy	46
8 Vydané publikácie	48
Monografie	48
Dokumenty	49
Memoáre	50
Zborníky	51
Mimo edície	52
Časopis Pamäť národa	53
9 Audiovizuálna tvorba	56
Produkcija a distribúcia dokumentárnych filmov	56
Zaznamenávanie výpovedí svedkov obdobia neslobody	57

012345678910111213

10 Popularizačné a osvetové aktivity	58
Podujatia pri príležitosti výročí	58
Výstavy	62
Diskusné podujatia	65
Exkurzie	66
Iné aktivity	66
11 Vzdelávacie aktivity	69
12 Informatika	76
Informačný systém ÚPN	76
Zverejňovanie informácií na internetovej stránke	77
Správa zariadení a systémov	77
13 Záver	79

012345678910111213

1 ÚVOD

Ústav pamäti národa (ÚPN) je verejnoprávna ustanovizeň so sídlom v Bratislave, zriadená zákonom č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 – 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa). Medzi jeho hlavné úlohy patrí úplne a nestranne hodnotiť obdobie neslobody, sprístupňovať dokumenty o prenasledovaní osôb, zverejňovať údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania, dávať podnety na trestné stíhanie zločinov a trestných činov, poskytovať potrebné informácie orgánom verejnej moci, systematicky zhromažďovať a odborne dokumentačne spracovávať všetky druhy informácií, dokladov a dokumentov vzťahujúcich sa na obdobie neslobody, propagovať myšlienky slobody a obrany demokracie.

Výročná správa dokumentuje činnosti a úlohy, ktoré ÚPN vykonával, materiálne a organizačné zabezpečenie plnenia úloh uložených zákonom č. 553/2002 Z. z. Zaoberá sa všetkými aspektmi pôsobenia ÚPN v roku 2009. Približuje činnosť orgánov ústavu a výsledky v oblasti sprístupňovania dokumentov, činnosti archívu, vedeckovýskumných, publikačných, vzdelávacích a osvetových aktivít. Výročnú správu o činnosti prerokovala a schválila Správna rada ÚPN 29. marca 2010. V Dozornej rade ÚPN ju Správna rada ÚPN prerokovala 19. apríla 2010.

2 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O ČINNOSTI ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

ČINNOSŤ ORGÁNOV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

Orgánmi ÚPN sú podľa § 10 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa správna rada, dozorná rada a výbor. V roku 2009 všetky orgány riadne pracovali a plnili si svoje úlohy.

V roku 2009 sa uskutočnilo jedenásť zasadnutí správnej rady, na ktorých prerokovávala základné rozhodnutia dotýkajúce sa činnosti ústavu, schvaľovala interné právne akty a ich úpravy, pripomienkovala koncepciu činnosti ústavu na roky 2010 – 2014, ako aj úlohy a projekty, kontrolovala plnenie úloh a operatívne riešila situácie, ktoré vznikli v dôsledku personálnych zmien v ústave. Na zasadnutia boli pozývaní riaditelia sekcií a vedúci oddelení, ktorí informovali o práci jednotlivých útvarov. Správna rada sa pravidelne venovala otázkam týkajúcim sa zníženej dotácie zo štátneho rozpočtu a zmierneniu dopadov tohto zníženia na chod ústavu. Počas roka 2009 nastali v správnej rade personálne zmeny z dôvodu uplynutia šesťročného funkčného obdobia Ľubora Hallona, Augustína Jozefa Langa, Lenky Lubuškej a Karola Noskoviča. Následne sa členmi správnej rady stali Arpád Tarnóczy, zvolený Národnou radou SR 23. apríla 2009, Slavomír Michálek, vymenovaný vládou SR k 8. júlu 2009 a Augustín Jozef Lang, vymenovaný prezidentom SR s účinnosťou od 17. augusta 2009. Jedno miesto člena správnej rady zostalo neobsadené. Členmi správnej rady k 31. decembru 2009 boli: Mária Andrejčáková, Augustín Jozef Lang, Ján Lipinský, Slavomír Michálek, László Öllös, Ján Ondriaš (podpredseda), Ivan A. Petranský (predseda) a Arpád Tarnóczy.

Dozorná rada je najvyšším kontrolným orgánom ÚPN. Dozerala na činnosť a hospodárenie ústavu, jeho správnej rady a výboru. Dozorná rada sa stretla celkovo dvanásťkrát. Na zasadnutiach ju informoval predseda, resp. podpredseda správnej rady ÚPN o činnosti ústavu. V zmysle zákona prerokovala ročnú účtovnú uzávierku a správu o činnosti za rok 2008. V pôvodnom zložení rokovala dozorná rada štyrikrát. V apríli 2009 uplynulo šesťročné funkčné obdobie všetkým trom členom: Ivete Hurnej, Lászlóvi Kováčovi a Gabriele Smolíkovej (predsedníčka). Novými členmi dozornej rady sa stali Ladislav Bukovszky, zvolený Národnou radou SR 22. apríla 2009, Juraj Hamulák, zvolený Národnou radou SR 22. apríla 2009 a Michal Král, vymenovaný ministrom spravodlivosti SR k 1. aprílu 2009. Predsedom dozornej rady sa voľbou spomedzi členov 22. mája 2009 stal Juraj Hamulák. V novom zložení sa uskutočnilo osem zasadnutí Dozornej rady ÚPN.

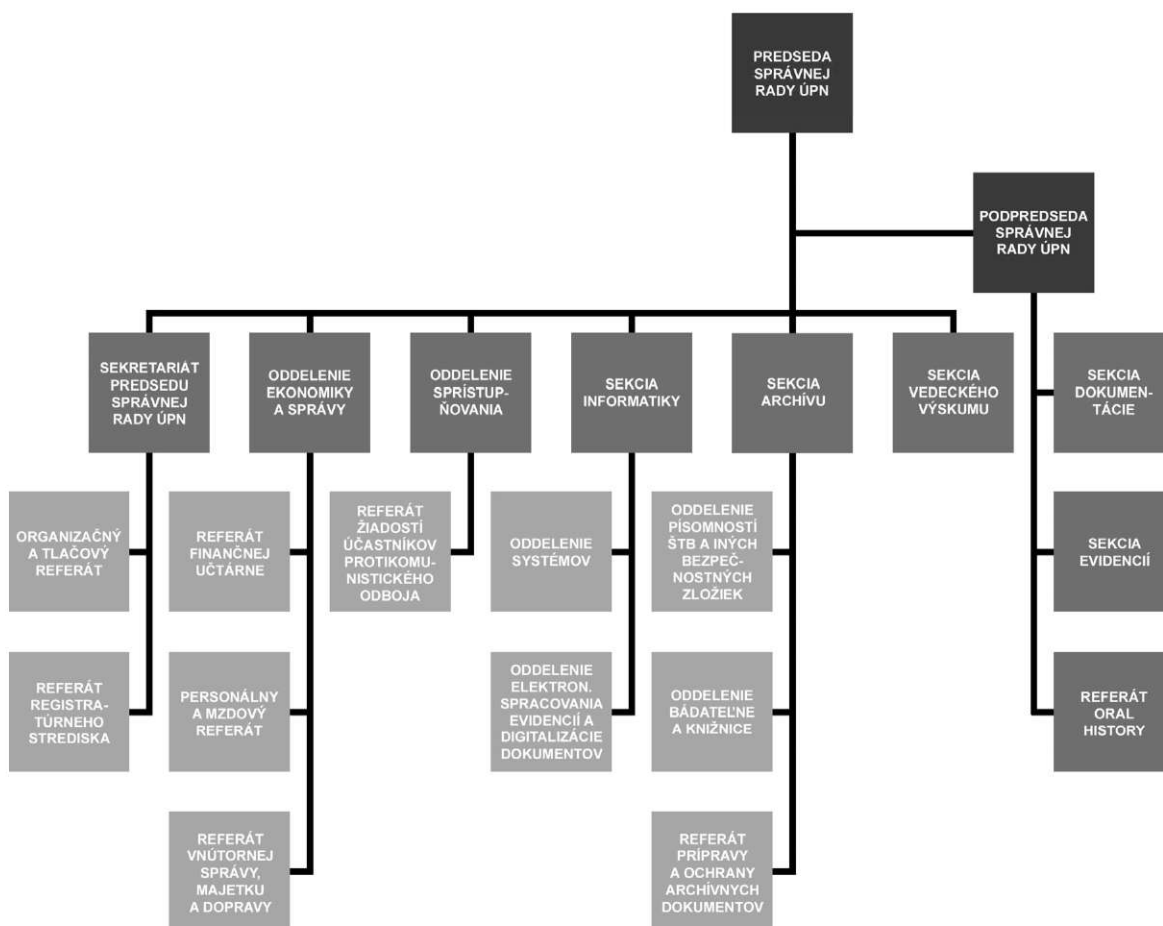
Výbor ÚPN zabezpečoval činnosť ústavu pri plnení úloh podľa zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa a podľa pokynov správnej rady. V roku 2009 zasadal jedenásťkrát. V programe zasadnutí výboru bolo stanovenie a kontrola plnenia konkrétnych úloh sekcií, koordinácia výstupov jednotlivých úloh pre webovú stránku, príprava a organizačné zabezpečenie celoústavných podujatí, riešenie aktuálnych organizačných otázok spojených s činnosťou sekcií a ich finančného, materiálneho a personálneho zabezpečenia. Dňa 20. novembra 2009 uplynulo funkčné obdobie členke výboru Marte Košíkovej. Členmi výboru k 31. decembru 2009 boli: Ľubomír Ďurina, Marian Gula

012345678910111213

(podpredseda), Terézia Holecová, Ľubomír Morbacher, Ján Ondriaš (predseda) a Ondrej Podolec.

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE ČINNOSTI

Organizačná štruktúra Ústavu pamäti národa sa v priebehu roka nemenila. Pozostávala zo sekretariátu predsedu správnej rady (riaditeľka Marta Košíková), oddelenia ekonomiky a správy (vedúca Terézia Holecová), oddelenia sprístupňovania (vedúca Jaroslava Plaštiaková), sekcie informatiky (riaditeľka Ľudmila Franeková), sekcie archívu (riaditeľ Ľubomír Ďurina), sekcie dokumentácie (riaditeľ Ľubomír Morbacher), sekcie evidencií (riaditeľ Marian Gula), sekcie vedeckého výskumu (riaditeľ Ondrej Podolec) a referátu oral history.

Organizačná štruktúra Ústavu pamäti národa

012345678910111213

V roku 2009 ústav evidoval 64 žiadostí o prijatie do zamestnania, išlo prevažne o žiadateľov s vysokoškolským vzdelaním – historikov, archivárov, filozofov, politológov a žurnalistov. Počet pracovníkov v odborných profesiách sa rozšíril, na základe výberových konaní bolo v roku 2009 do zamestnania prijatých trinásť pracovníkov. Do sekcie vedeckého výskumu boli prijatí traja pracovníci. Do archívu, sekcie evidencií, referátu oral history, na sekretariát predsedu správnej rady a na oddelenie ekonomiky a správy nastúpilo po dvoch pracovníkoch. Pracovný pomer v roku 2009 ukončili dve osoby, jeden zamestnanec zomrel. Celkový počet zamestnancov sa tak v priebehu roka zvýšil o desať a k 31. decembru 2009 dosiahol počet 83. Z toho jeden zamestnanec mal skrátený úväzok a tri pracovníčky boli na rodičovskej dovolenke.

Ústav na základe dohôd spolupracoval s piatimi externými spolupracovníkmi, ktorí zabezpečovali úlohy v rámci sekcie informatiky a korektorské práce. Z celkového počtu zamestnancov malo vysokoškolské vzdelanie 66 % a stredoškolské 34 %. Deväť pracovníkov ÚPN malo vedecko-akademickú hodnosť PhD. (CSc.).

ÚPN kladie dôraz aj na kvalifikačný rast svojich zamestnancov. Od pracovníkov zaoberajúcich sa vedeckým výskumom sa vyžaduje, aby v primeranej lehote (5-ročné externé doktorandské štúdium) úspešne absolvovali tretí stupeň vysokoškolského štúdia – PhD. Tematické zameranie ich štúdia je spravidla koordinované s ich výskumnými projektmi v rámci ÚPN. Okrem zamestnancov, ktorí tretí stupeň ukončili skôr, dvaja ho úspešne absolvovali v roku 2009 a ďalší jedenásti pracovníci sú študentmi doktorandského štúdia.

FINANCOVANIE

V roku 2009 mal Ústav pamäti národa schválený transfer zo štátneho rozpočtu vo výške 1 616 146 € a prenos 61 275 € z roku 2008, čo spolu predstavovalo sumu 1 677 421 €. Príjmy z činnosti ÚPN (príjmy z odpredaja publikácií a vydaných fotokópií, príjmy z úrokov v banke a i.) predstavovali sumu 36 873 €.

Rozpočtom vyčlenené prostriedky na bežné transfery boli použité na financovanie úloh vyplývajúcich zo zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa v členení podľa rozpočtovej skladby na odmeňovanie zamestnancov v sume 781 248 €, poistné 290 203 € a tovary a služby 542 050 € vrátane nájomného za prenájom kancelárskych a archívnych priestorov a parkovacích miest. Finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu na rok 2009 boli vyčerpané na 100 %. Z transferu na kapitálové výdavky bola v roku 2009 vyčerpaná suma 29 207 €. Uvedená čiastka bola čerpaná na nákup a montáž stacionárnych a mobilných regálov, zabezpečovacieho a kamerového systému do archívu ÚPN. Nákupy v rámci kapitálových výdavkov boli realizované v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní v znení neskorších predpisov. Príjmy z preplatkov z ročného zúčtovania zdravotného poistenia za rok 2008 a z úrokov účtov vedených v bankách v sume 5 348 € budú vrátené ako príjmy do štátneho rozpočtu.

012345678910111213

Majetok Ústavu pamäti národa bol k 1. januáru 2009 v hodnote 1 022 883,27 €, znížený o oprávky v hodnote 946 280,98 €. V roku 2009 bol prírastok majetku v čiastke 47 502,81 € a kurzový rozdiel z prechodu na euro 0,20 €. Ústav pamäti národa mal k 31. decembru 2009 majetok v celkovej hodnote 1 070 385,88 € znížený o odpisy v čiastke 994 659,71 €. Reálna hodnota majetku k 31. decembru 2009 tak bola 75 726,17 €.

TLAČ A MÉDIÁ

Médiá sa počas celého roka 2009 o činnosť ÚPN zaujímali veľmi intenzívne. O hlavných témach svojej činnosti ústav informoval na tlačových besedách. Dňa 7. apríla sa konala tlačová konferencia, na ktorej bola verejnosť informovaná o organizačnej štruktúre a personálnom obsadení Krajskej správy ZNB – Správy ŠtB Košice. Na tlačovej konferencii, ktorá sa uskutočnila 25. júna, ústav informoval o zverejnení organizačnej štruktúry a personálneho obsadenia Spravodajského oddelenia 11. brigády Pohraničnej stráže, ktoré v rokoch 1973 – 1989 pôsobilo na území juhozápadného Slovenska. O organizačnej štruktúre a databáze príslušníkov Hlavnej správy ŠtB Ministerstva vnútra SSR pôsobiacej na Slovensku v rokoch 1969 – 1974 ÚPN hovoril na tlačovej besede 24. septembra. O podaní podnetu na GP SR v súvislosti so smrťou Přemysla Coufala ústav informoval 15. októbra. Pri tejto príležitosti ÚPN prezentoval zástupcom médií aj aktivity pripravované k 20. výročiu Novembra '89 a internetový portál www.17november1989.sk.

Záujem médií o činnosť Ústavu pamäti národa

012345678910111213

V januári médiá informovali aj o zverejnení organizačnej štruktúry a územného členenia Hlinkovej gardy a o mennom zozname župných a okresných veliteľov HG v rokoch 1939 až 1943. Vo februári sa venovali zverejneným zoznamom straníckych funkcionárov prítomných na plenárnych zasadnutiach ÚV KSS. Voľbami nových členov správnej a dozornej rady ústavu sa médiá intenzívne zapodievali v apríli. Od septembra do decembra sa objavovali informácie o odovzdávaní dekrétov veteránom protikomunistického odboja v jednotlivých krajoch Slovenska. Na prelome septembra a októbra médiá informovali o medzinárodnej konferencii o prenasledovaní cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy, ktorú organizoval ústav.

Najviac pozornosti ÚPN zaznamenal v novembri, keď sa uskutočnilo množstvo podujatí pri príležitosti 20. výročia nežnej revolúcie. Médiá priniesli správy o pamätnej tabuli venovanej pochodu študentov bratislavských škôl zo 16. novembra 1989 odhalenej na priečelí Univerzity Komenského v Bratislave, o priebehu a výsledkoch vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila 11. a 12. novembra, o výstave inštalovanej na Západnej terase Bratislavského hradu, ako aj o diskusných fórach a aktivitách v regiónoch, na ktorých organizovaní sa ústav spolupodieľal. V STV a ČT bol odvysielaný film z produkcie ústavu November +20. Pracovníci ÚPN sa vo zvýšenej miere objavovali v publicistických a diskusných reláciách elektronických médií.

Médiá taktiež informovali o putovnej výstave Nepriateľ je ten, kto inak zmyšľá, venovanej štátnej bezpečnosti NDR, na jej príprave ústav spolupracoval. Začiatkom decembra sa objavili správy o študentskej konferencii, ktorou vyvrcholil projekt ÚPN Nenápadní hrdinovia v zápase s komunizmom 1945 – 1967. Tradičnú tému, ktorá rezonovala počas celého roka, predstavovala aj nedoriešená otázka sídla ÚPN.

Internetové stránky ÚPN zaznamenali dennú návštevnosť približne 380 unikátnych IP adries. Priemerný počet zobrazených stránok bol 2 000.

AGENDA SÚDNYCH SPOROV

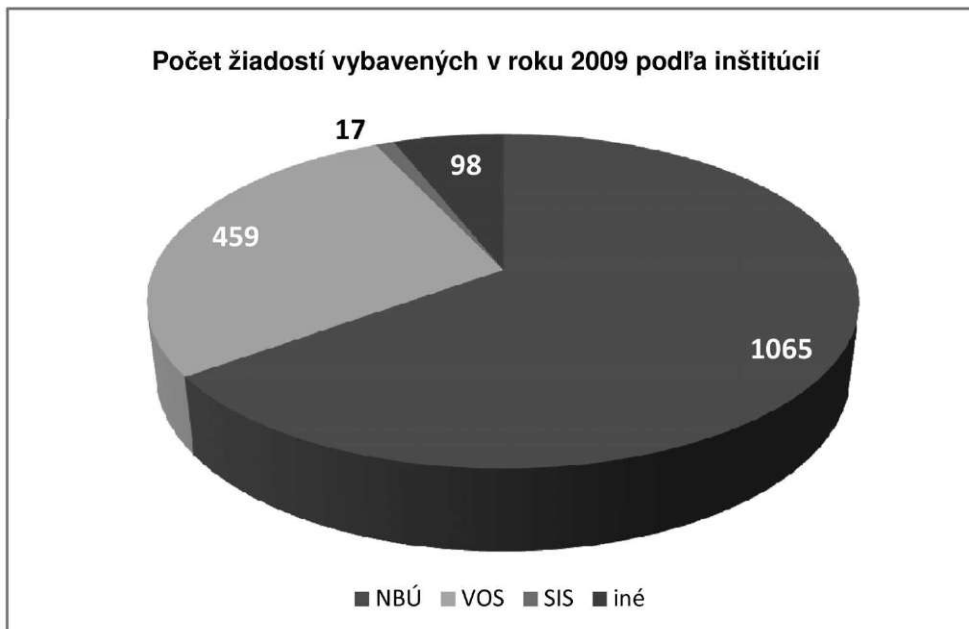
Za celé obdobie existencie ústavu vystúpilo so žalobou proti ÚPN celkovo tridsaťsedem osôb, ktoré iniciovali spolu tridsaťdeväť súdnych podaní. Z uvedeného počtu bolo jedno podanie vzaté späť ešte pred prvým pojednávaním. Ide prevažne o žaloby na ochranu osobnosti, v ktorých sa navrhovatelia domáhajú verdiktu, že boli neoprávnene evidovaní v registračných protokoloch Štátnej bezpečnosti, a že s ňou vedome nespupracovali. Žiadajú súdy, aby ústavu nariadili výmaz údajov z evidencií, alebo zverejnenie rozsudkov na internetovej stránke ústavu. Finančné odškodnenie za nemajetkovú ujmu požadovali traja navrhovatelia.

Podľa stavu k 31. decembru 2009 bolo právoplatne rozhodnutých osemnásť žalôb, z toho dvanásť v prospech ÚPN a šesť v prospech navrhovateľov.

Aktuálne prebieha dvadsať súdnych konaní, z toho je štrnásť bez rozhodnutia a v šiestich prípadoch bolo vynesené prvostupňové rozhodnutie (tri rozhodnutia boli v prospech ÚPN, tri v prospech navrhovateľov).

SPOLUPRÁCA SO ŠTÁTNYMI INŠTITÚCIAMI

Medzi dôležité úlohy ÚPN patrí poskytovanie podkladov na plnenie zákonom stanovených úloh štátnym inštitúciám (Národný bezpečnostný úrad, Slovenská informačná služba, Vojenské obranné spravodajstvo). Počet doručených žiadostí od týchto inštitúcií v jednotlivých rokoch súvisí s cyklom vydávania osvedčení v zmysle § 28 zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností. Z dôvodu ukončenia platnosti bezpečnostných osvedčení zaznamenal ústav enormný nárast žiadostí v roku 2008, keď ich počet vzrástol v porovnaní s rokom 2007 o 492 % – zo 700 na 3 444 žiadostí. V roku 2009 prijal ústav celkovo 1 639 žiadostí, z toho od NBÚ 1 065, VOS 459, SIS 17 a 98 od iných subjektov. Túto agendu prevzal ústav od predchádzajúcich inštitúcií a zabezpečuje ju bez doplnenia finančných prostriedkov a bez dodatočného personálneho zabezpečenia. Za nadštandardnú možno považovať spoluprácu ústavu s NBÚ (Sekciou previerok), kde sa pracovníci ústavu podieľajú na vyhľadávaní údajov potrebných na činnosť tejto zložky dožadovaním údajov z iných archívov, predovšetkým z Archívu bezpečnostných zložiek v Česku.

ÚPN od roku 2006 podáva návrhy na udelenie štátnych vyznamenaní osobnostiam. V roku 2009 udelil prezident SR Ivan Gašparovič na návrh ÚPN štátne vyznamenanie Rad Bieleho dvojkríža II. triedy profesorovi Jozefovi Čongyovi za mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku najmä vo vedeckej, pedagogickej a kultúrnej oblasti. Ústav

012345678910111213

taktiež poskytuje konzultácie k návrhom iných právnických a fyzických osôb na udelenie štátnych vyznamenaní.

Predseda Správnej rady ÚPN Ivan A. Petranský v rámci plnenia zákonom stanovených úloh vystúpil v pléne Národnej rady SR a výbore NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Dňa 4. júna 2009 predstavil záverečný účet a výročnú správu o činnosti ÚPN za rok 2008, výbor uznesením zobral správu na vedomie. Následne bola 29. júna 2009 výročná správa prerokovaná v pléne NR SR. Dňa 13. októbra 2009 bol vo výbore predstavený návrh rozpočtu na rok 2010.

MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA

ÚPN počas roka 2009 pokračoval v rozvíjaní medzinárodných aktivít, pričom sa sústredil aj na založenie nových foriem kooperácie. Spolupráca sa zameriavala predovšetkým na obdobné inštitúcie z krajín strednej a východnej Európy, s ktorými ÚPN uzavrel dvojstranné zmluvy o spolupráci v predchádzajúcich rokoch (Inštitút národnej pamäti v Poľsku, Ústav pre štúdiá totalitných režimov v Česku a i.).

V roku 2009 sa Ústav pamäti národa aktívne podieľal na činnosti Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície, ktorú v roku 2008 vytvorili inštitúcie z Nemecka, Rumunska, Poľska, Bulharska, Česka, Maďarska a Slovenska. V roku 2009 bolo predsedníčkou krajinou Nemecko. Uskutočnili sa dve stretnutia predstaviteľov siete, pričom už v apríli 2009 zasadala pracovná skupina v Berlíne. Po úspešnom absolvovaní všetkých príprav sa 23. júna 2009 uskutočnila prvá z plánovaných každoročných konferencií siete, na ktorej ÚPN reprezentoval predseda správnej rady Ivan A. Petranský. Okrem rokovaní predstaviteľov jednotlivých inštitúcií sa konala verejná konferencia na tému: Čo by mali vedieť naše deti? Koncom roku 2009 vyšla v angličtine publikácia o inštitúciách spravujúcich písomnosti tajnej polície.

Ústav pamäti národa sa zapojil do iniciatívy pre vznik Platformy Pamäť a svedomie Európy, ktorá bude na úrovni Európskej únie podporovať národné inštitúcie, zaoberajúce sa dokumentmi bezpečnostných zložiek, poskytovať granty a taktiež šíriť informácie o totalitných režimoch. Stanovy budú schválené v roku 2010.

ÚPN sa od roku 2008 podieľa ako partnerská inštitúcia na projekte Politickí väzni Československa – obeť stalinizmu, účelom ktorého je zachytiť a uchovať pamäť a životné skúsenosti bývalých politických väzňov a väzenkýň – očitých svedkov a aktérov historických udalostí. Jeho cieľom je informovať spoločnosť o osudoch politických väzňov v období komunizmu a podporovať vzájomné kontakty medzi vedcami a bádateľmi, ktorí sa danou témou zaoberajú. Audio a videonahrávky rozhovorov s obeťami režimu, ako aj ďalšie zaujímavé informácie o komunistických pracovných táborech sa nachádzajú na stránke www.politicalprisoners.eu. V dňoch 21. – 24. februára 2009 sa zástupcovia ÚPN zúčastnili v Prahe na medzinárodnej konferencii Životné príbehy obetí stalinizmu, kde si účastníci vymenili skúsenosti vo výskume tejto problematiky.

012345678910111213

ÚPN pokračoval v spolupráci na medzinárodnom projekte spoločenstva európskej pamäti Memory of Nation (Pamäť národa). Cieľom projektu je sprístupniť na internetovom portáli www.memoryofnation.eu svedectvá o totalitných režimoch. Projekt sústreďuje výpovede ľudí o období neslobody a je otvorený všetkým jednotlivcom, ale aj inštitúciám a združeniam, ktoré sa venujú skúmaniu a poznávaniu moderných dejín pomocou metódy orálnej histórie. Dňa 3. septembra 2009 sa v sídle Ústavu pamäti národa uskutočnil medzinárodný workshop o projekte digitálneho archívu Pamäť národa. Na workshope bol prezentovaný internetový portál a jeho editačný systém, diskutovalo sa tiež o používanej metodológii a spoločných tematických okruhoch.

Dňa 4. decembra 2009 sa na pôde Ústavu pamäti národa uskutočnilo stretnutie predstaviteľov ÚPN a Rady nadácie Európska sieť Pamäť a solidarita. Nadácia sa snaží vytvoriť platformu na analýzu, dokumentáciu a sprístupnenie poznania spoločnej minulosti strednej Európy poznačenej totalitnými diktatúrami, chce tak prispieť k porozumeniu medzi zainteresovanými krajinami. Obe strany sa informovali o svojej činnosti a plánovaných aktivitách. Výsledkom stretnutia bola zmluva o spolupráci, ktorú podpísali predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa Ivan A. Petranský a predseda rady nadácie Andrzej Przewoźnik. Zmluvou ÚPN pristúpil k Európskej sieti Pamäť a solidarita. Ivan A. Petranský sa stal členom rady siete, ÚPN nominoval svojich zástupcov aj do ďalších orgánov siete.

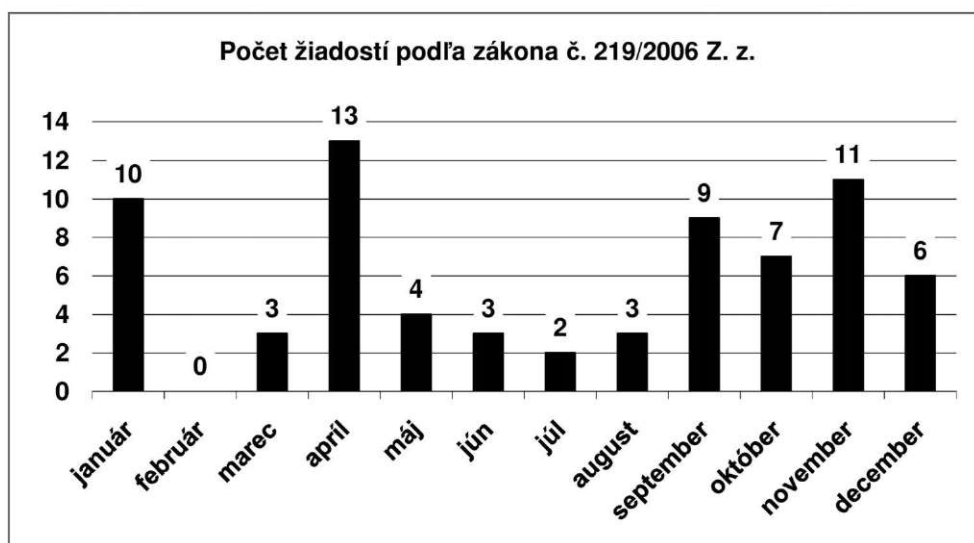
Podpis zmluvy o spolupráci medzi ÚPN a nadáciou Európska sieť Pamäť a solidarita

012345678910111213

ÚPN sa aktívne zúčastnil medzinárodného projektu Kino tajných služieb (Kino der Geheimdienste). Projekt sa uskutočnil v berlínskom Zeughauskino, kde sa od 24. novembra do 17. decembra 2009 premietali vybrané filmové materiály, ktoré vytvorili bývalé komunistické tajné služby. Za slovenskú stranu projekt zabezpečovali Slovenský inštitút v Berlíne a Ústav pamäti národa, za nemeckú stranu Zeughauskino a Die Behörde des Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR (BStU) a za maďarskú stranu Collegium Hungaricum v Berlíne. Dňa 1. decembra 2009 sa uskutočnila komentovaná projekcia piatich inštruktážnych propagandistických a operatívnych filmov, ktoré vyhotovili a využívali bývalé bezpečnostné zložky v Československu. Po nej bola diskusia k prezentovaným filmom, diváci sa zaujímali predovšetkým o to, aké filmové materiály po ŠtB sa zachovali na Slovensku a ktoré sú uložené v ÚPN.

AGENDA ÚČASTNÍKOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Podľa § 11 zákona č. 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji a podľa § 8 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa ÚPN rozhoduje o priznaní postavenia účastníka protikomunistického odboja. Tento štatút je oprávnený získať občan, ktorý sa v období rokov 1944 – 1989 postavil na odpor proti komunistickému režimu. ÚPN o priznaní štatútu rozhoduje na základe písomnej žiadosti, ktorej súčasťou je dotazník. Údaje z dotazníka sa overujú vyhľadávaním príslušných dokumentov v archívoch na Slovensku i v zahraničí. Pri skúmaní oprávnenosti žiadosti sa zisťujú aj možné prekážky, ktoré sú uvedené v zákone. Roku 2009 bolo 71 prijatých žiadostí.

V roku 2009 ÚPN prioritne vybavoval žiadosti priamych účastníkov protikomunistického odboja. Problémom naďalej zostáva nekompletnosť dokladov. Pokiaľ ich žiadateľ nepriložil ku svojej žiadosti, bolo ich potrebné dožiadať, alebo vyžiadať v príslušnom archíve. Z celkového počtu bolo až 52 žiadostí nekompletných. Fotografia chýbala

012345678910111213

35 žiadateľom , 26 kópia rehabilitačného rozhodnutia, v 19 prípadoch nebol vyplnený dotazník, v 5 nebola doložená kópia dokumentu o čase strávenom v PTP a v 1 prípade chýbalo miesto narodenia žiadateľa. U viacerých boli dôvody dožiadania kumulované. Niektorí žiadatelia na výzvy ústavu nereagovali (v piatich prípadoch ÚPN nemá spätnú väzbu ešte spreď roka 2009).

ÚPN priznal k 31. decembru 2009 postavenie účastníka protikomunistického odboja celkovo 299 osobám. V roku 2009 priznal a udelili tento štatút 100 žiadateľom. Najčastejšou kategóriou boli osoby zaradené v minulosti do PTP, a to v 49 prípadoch (jeden in memoriam), v 11 prípadoch išlo o kumuláciu ich postavenia aj ako politických väzňov. Druhou najčastejšou kategóriou účastníkov boli politickí väzni, pričom z titulu ich väzenia bol pridelený štatút v 36 prípadoch a v 1 prípade došlo ku kumulácii zdôvodnenia aj s činnosťou v TNP. Samostatne za obdobie strávené v TNP bolo udelené postavenie účastníka v 1 prípade a v 2 prípadoch bol štatút priznaný podľa § 7 za iné zjavné formy odboja. Osobám, ktorým sa vyhovel, vydal ÚPN rozhodnutie a preukaz účastníka protikomunistického odboja.

AGENDA VETERÁNOV PROTIKOMUNISTICKÉHO ODBOJA

Účastníci protikomunistického odboja, ktorí boli aj politickými väzňami, mali v zmysle zákona 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji nárok na priznanie štatútu vojnového veterána. V roku 2009 prijala Národná rada SR zákon 58/2009 Z. z., ktorý definoval kategóriu veteránov protikomunistického odboja paralelne k vojnovým veteránom a taktiež zmenil subjekt oprávnený vydávať preukaz veterána – s účinnosťou od 1. apríla 2009 tak agenda z Ministerstva obrany SR prešla na Ústav pamäti národa. V dôsledku tejto zmeny ÚPN začal oprávneným žiadateľom – účastníkom protikomunistického odboja, ktorí boli zároveň politickými väzňami (podľa § 6 zákona 219/2006 Z. z. o protikomunistickom odboji) – priznávať aj postavenie veterána protikomunistického odboja. Do 1. apríla 2009 udelilo Ministerstvo obrany SR štatút vojnového veterána 64 osobám, ktorým následne automaticky prislúchal štatút veterána protikomunistického odboja. K 31. decembru 2009 udelil ÚPN štatút a vydal preukaz veterána protikomunistického odboja celkove 213 osobám.

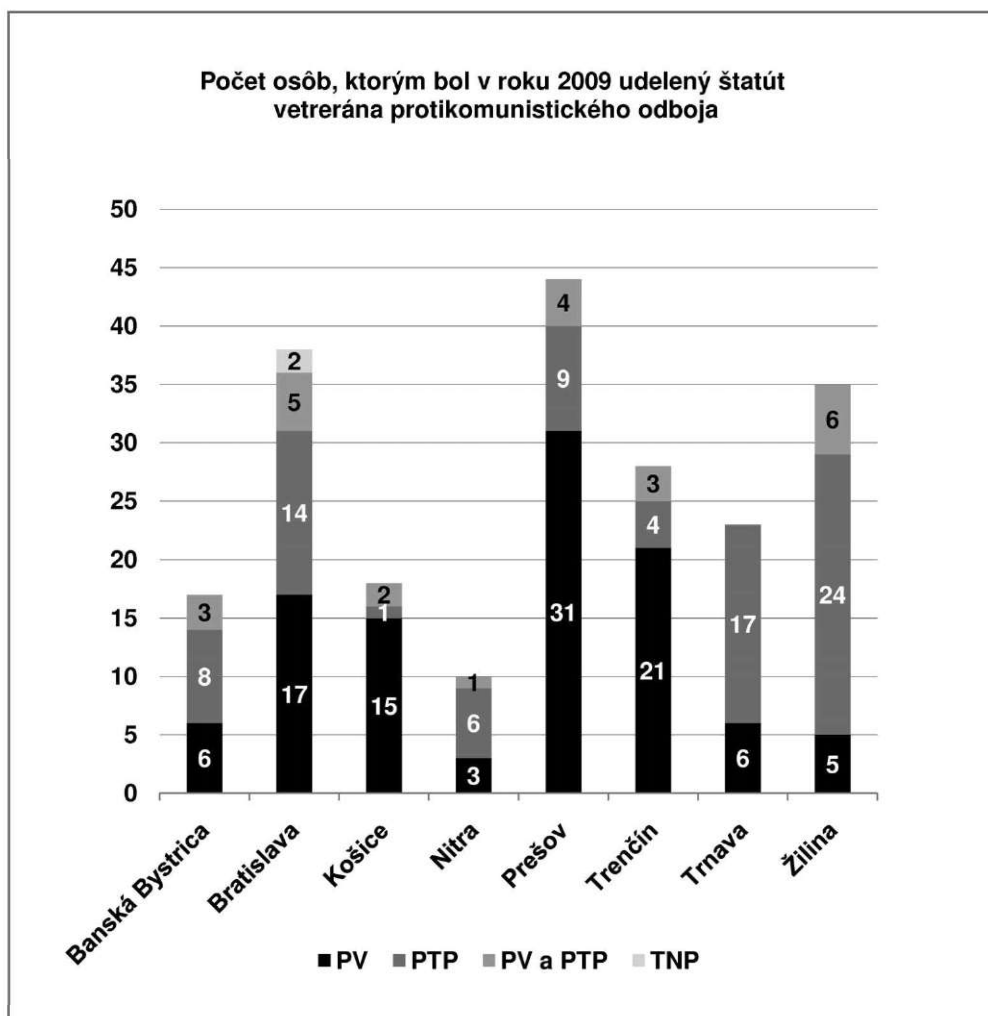
Osoby, ktorým bol v roku 2009 udelený štatút veterána protikomunistického odboja – rozdelenie do krajov podľa súčasného bydliska:

Banská Bystrica	Bratislava	Košice	Nitra	Prešov	Trenčín	Trnava	Žilina	zahraničie
17	38	18	10	44	28	23	35	0

ÚPN v spolupráci so samosprávnymi krajinami pristúpil k slávnostnému verejnemu odovzdávaniu preukazov a dekrétov o priznaní postavenia veterána protikomunistického odboja. Do sídiel krajov ústav pozval celkovo 168 ocenených, z ktorých si dekrét osobne či v zastúpení prevzalo 129 osôb. V druhej polovici roka 2009 dekréty odovzdali v Žiline, Košiciach, Bratislave, Nitre, Trnave a Prešove. Do zostávajúcich dvoch samosprávnych krajov bolo v roku 2009 pripravených 45

012345678910111213

pozvaní, z toho 28 do Trenčína a 17 do Banskej Bystrice. Dekréty v týchto krajoch odovzdajú v roku 2010.

Poznámky k údajom:

PV – politický väzeň, PTP – pomocné technické prápory, TNP – tábory nútených prác, „a iná forma represie“ sa uvádza, nakoľko v mnohých prípadoch osoby zažili viaceré spôsoby represie štátnej moci, napr. PTP a následné zaradenie do TNP a podobne.

012345678910111213

Slávnostné odovzdávanie preukazov a dekrétov v Prešove

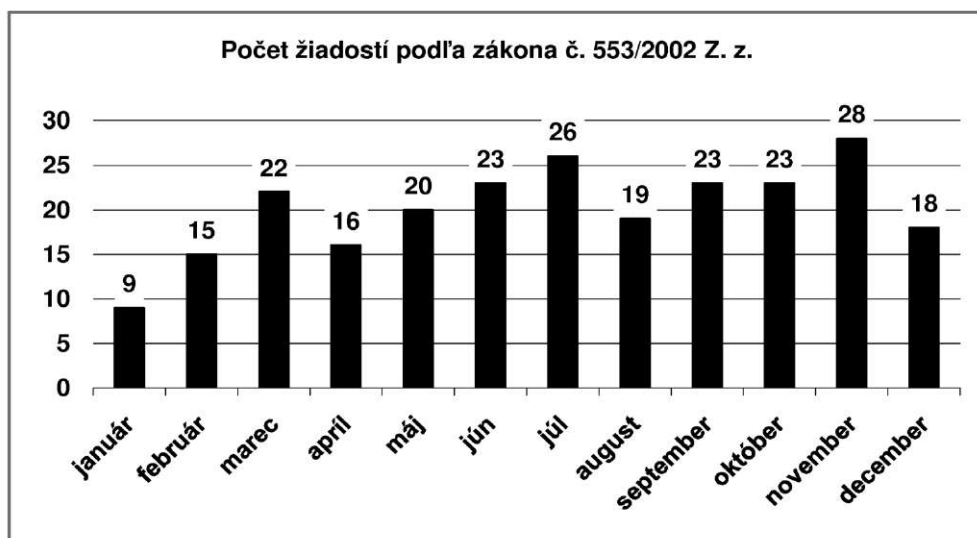

Z podujatia v Trnave

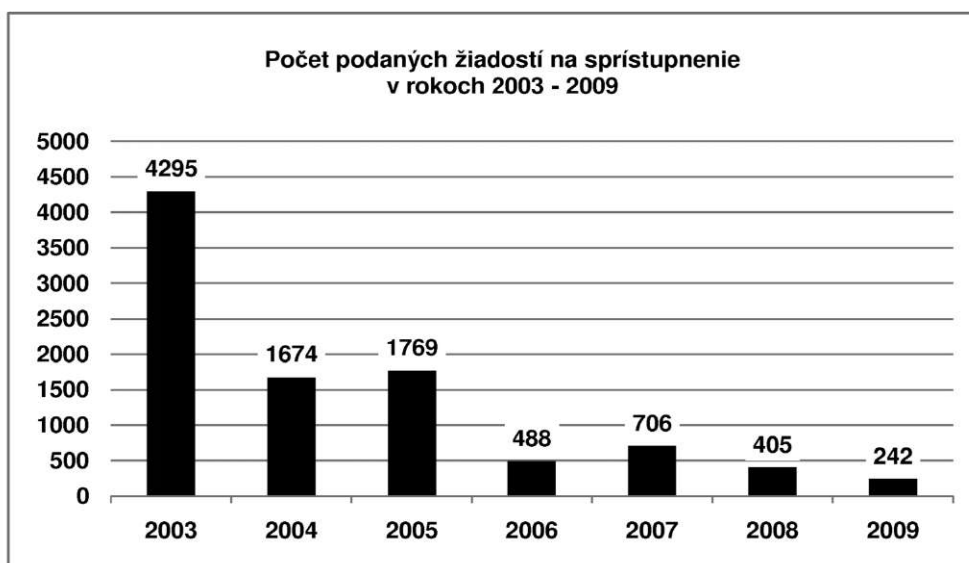
012345678910111213

3 SPRÍSTUPŇOVANIE DOKUMENTOV

Ústav pamäti národa na základe písomnej žiadosti podľa § 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa sprístupňuje žiadateľom dokumenty po bývalých bezpečnostných zložkách štátu z obdobia rokov 1939 – 1989. V roku 2009 ÚPN prijal 242 žiadostí fyzických osôb o sprístupnenie dokumentov.

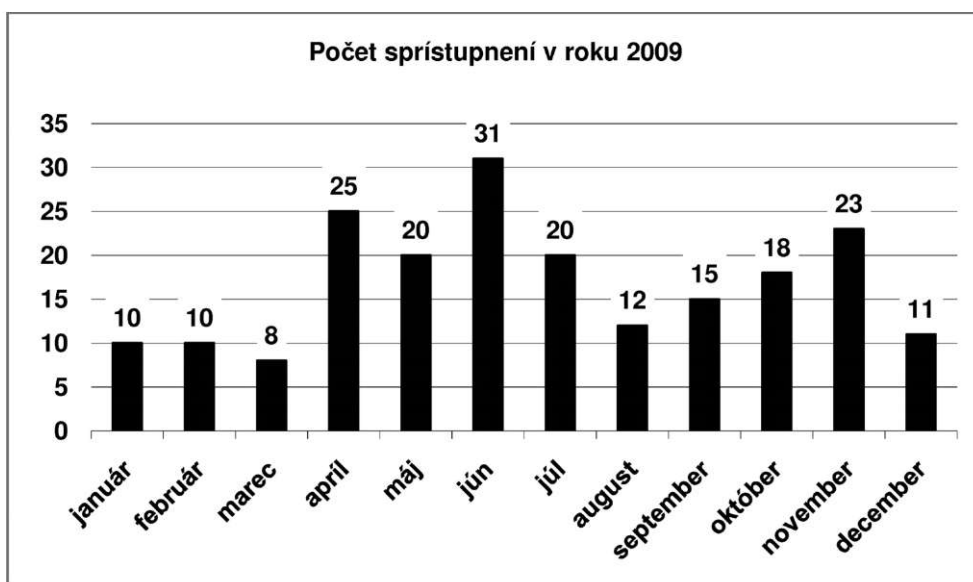

V porovnaní s rokom 2008 je počet žiadostí nižší o 40,3 %.

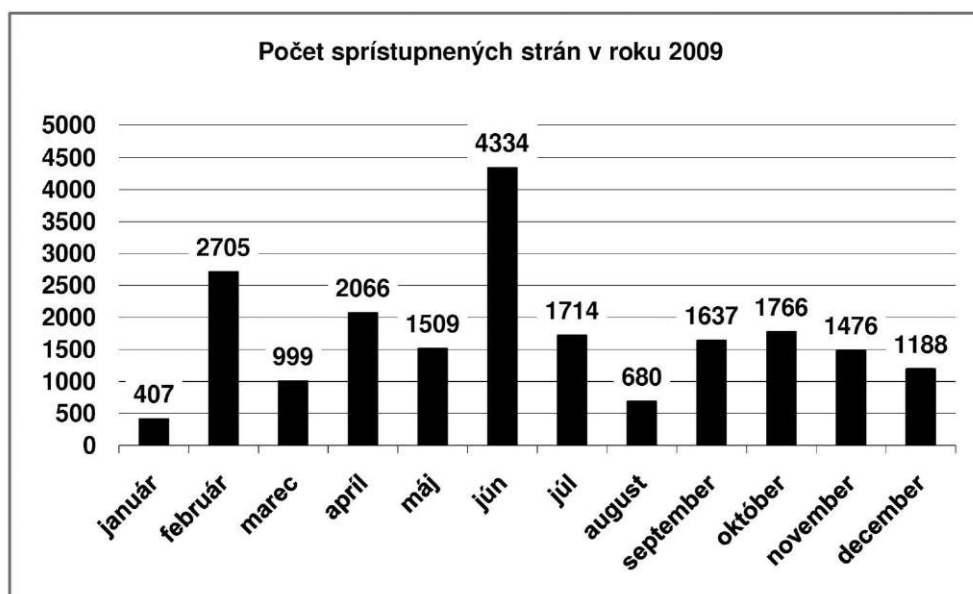
(Poznámka: V rokoch 2003 – 2005 bola štatistika sprístupňovania spojená aj so žiadosťami štátnych inštitúcií).

012345678910111213

V roku 2009 sa s dokumentmi vyžiadanými podľa § 17 a 18 zákona č. 553/2002 Z. z. oboznámilo 203 osôb.

ÚPN pripravil a sprístupnil žiadateľom celkovo 20 481 strán dokumentov.

V roku 2009 bolo odoslaných okolo 500 pozývajúcich listov na sprístupnenie za roky 2003 – 2007, keď žiadatelia nereflektovali na predchádzajúce vyrozumienie o možnosti prevzatia fotokópií. Naďalej pokračujú sprístupňovania, keď žiadatelia reagujú

012345678910111213

na opätovnú výzvu. Na ÚPN sa obracajú žiadatelia z minulých rokov, ktorým sa poskytuje vysvetlenie, prípadne dohľadané zväzky. Žiadateľom boli v roku 2009 taktiež odoslané vyrozumenia týkajúce sa zväzkov nachádzajúcich sa v Archíve bezpečnostných zložiek v Prahe (približne v 500 prípadoch).

4 ARCHÍV

V roku 2009 sa rozširovali priestory archívu v prenajatých priestoroch budovy Saleziánov Dona Bosca na Miletičovej ulici v Bratislave o dve nové miestnosti: jedna bude slúžiť ako depot, ďalšia ako manipulačná miestnosť. Na to bola upravená jedna pôvodná manipulačná miestnosť. Zvýšenie bezpečnosti v priestoroch archívu ÚPN sa v roku 2009 zabezpečilo montážou kamerového systému.

ARCHÍVNE FONDY

Archív ÚPN v roku 2009 prevzal:

- Zbierky dokumentov k Novembru 89 – 0,5 bm, obsahuje akvizície získané od občanov, fotografie, plagáty, samolepky, novinové výstrižky
- Osobný fond Jaroslav Plávka (1951 – 2009) – 0,24 bm, obsahuje prijatú a odoslanú korešpondenciu menovaného
- Časť fondu (chýbajúce inventárne jednotky z fondu prevzatého v roku 2005) – Inšpekcia MV ČSSR A-8, 2 inventárne jednotky

Boli inventarizované nasledujúce fondy:

- KS ZNB S-ŠtB Banská Bystrica II. odbor (1983 – 1990) (inventár) – 2,6 bm, spisový materiál
- KS ZNB S-ŠtB Banská Bystrica, Vnútorý odbor (1983 – 1988) (inventár) – 11 bm, spisový materiál
- Osobný fond Jaroslav Plávka (inventár)

012345678910111213

Boli scelené a usporiadané fondy (časti fondov) a kartotéky:

- OS ZNB S-ŠtB Považská Bystrica (1983 – 1990) – 3 bm, spisový materiál
- OS ZNB S-ŠtB Senica, 80. roky – 2,5 bm, spisový materiál
- XII. S ZNB Bratislava usporiadanie – dodatky do vnútorného odboru – cca 4 bm, spisový materiál
- KS ZNB S-ŠtB Bratislava Vnútorný odbor VO a Analytický odbor AO – dodatky – 3 bm, spisový materiál
- Oddelenie pre dokumentáciu zločinov komunizmu pri MS SR 90. roky – 5 bm, obsahuje úradnú registratúru, zoznamy perzekvovaných osôb, zbierkový materiál
- Kontrolná správa rádiokomunikácií – 70. roky – 1 bm, obsahuje abecedné zoznamy žiadateľov o rádiokoncesie
- OVKR KVS Nitra, Prešov, Topoľčany, Liptovský Mikuláš – 8 bm, spisový materiál súčastí VKR, podobne aj VKR kartotéky
- VKR analytická kartotéka
- VKR všeobecná kartotéka
- KS ZNB S-ŠtB Košice, Štatisticko-evidenčný odbor (ŠEO) – skartačné rozhodnutia o ukončení zväzkov – 80. roky – 3 bm, spisový materiál
- KS ZNB S-ŠtB Banská Bystrica Vnútorný odbor VO, skartačné rozhodnutia
- Krajský odbor KO pasov a víz Bratislava – výjazdové doložky a žiadosti o vydanie pasov a víz, abecedný zoznam – 1,5 bm, spisový materiál

Usporiadali sa nasledujúce zbierky:

- Previerky na OŠT (III. odbor KS ZNB S-ŠtB Bratislava) osoby pre styk so štátnym tajomstvom (III. odbor KS ZNB S-ŠtB Bratislava) – 14 bm
- Zbierka pečiatok (1969 – 1989) – 226 inv. jed. – pečiatky ústredných a teritoriálnych štátnych orgánov (ZNB, XII. správa a i.)
- Zbierka máp a plánov, 80. roky – 151 inv. jed., obsahuje vojenské mapy československej proveniencie, administratívne mapy, automapy a pod.

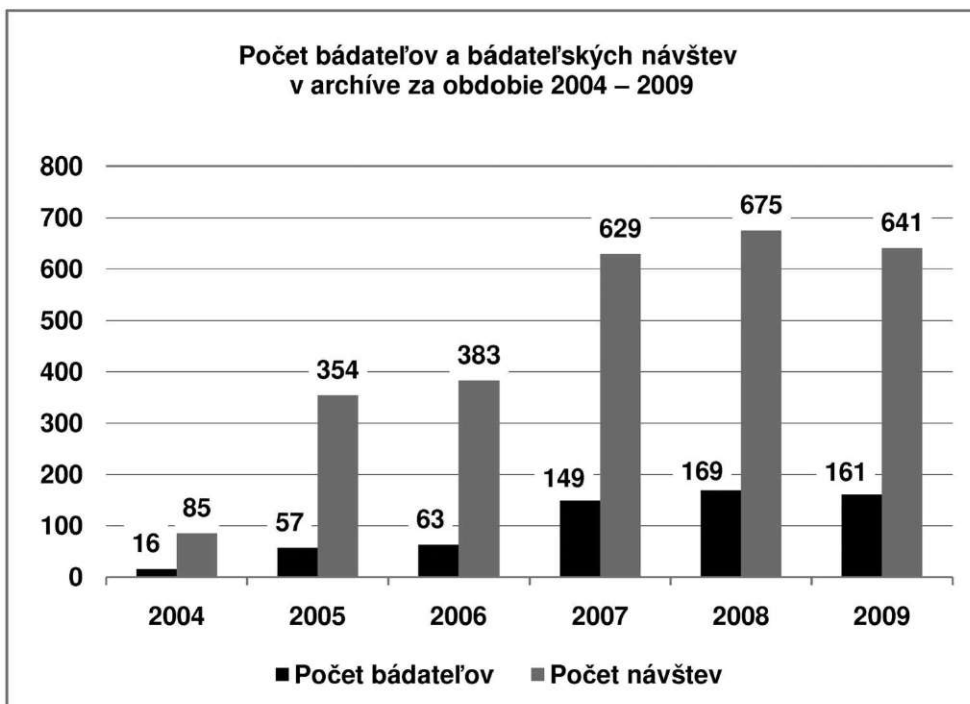
ŠTUDOVŇA

Počas roka 2009 sa vybral materiál v celkovom počte 3 542 položiek, z toho 1 369 položiek do študovne, 2 128 položiek na prípravu materiálov pre skenovacie pracovisko, 45 položiek iného charakteru (administratíva NBÚ, VOS). Pre skenovacie pracovisko sa pripravilo 105 994 listov archívneho materiálu. Cez študovňu Archívu ÚPN bolo sprístupnených 225 350 listov archívneho materiálu a 77 zväzkov tlačovín (denníky a periodiká). Uskutočnili sa knižné výpožičky 84 titulov. V rámci 123 výpožičiek boli poskytnuté mikrofiše s 2 034 listami.

Archív navštívilo 161 bádateľov, z toho 142 externých a 19 interných (zamestnancov ÚPN). Počet bádateľských návštev bol 641, z toho 421 návštev externých bádateľov a 220 návštev pracovníkov ÚPN. Archív zhotovil 1 136 strán xerokópií, ktoré poskytol 57 žiadateľom. Bolo vydaných 63 povolení na používanie digitálneho fotoaparátu na študijné účely a 18 povolení na používanie reprografických prístrojov a kamier na mediálne účely.

Ako hlavný dôvod sprístupnenia prevažovalo vedecké bádanie (bakalárske, diplomové práce, výskumné projekty). S týmto cieľom v archíve študovalo 86 bádateľov. Nasledoval záujem súkromného charakteru – štúdium vlastného spisu či spisu blízkej osoby (32 bádateľov), spravodajstvo a publicistika (27 bádateľov), nazretie úradného charakteru (10 bádateľov) a príprava dokumentárnych filmov (6 bádateľov).

Medzi najčastejšie sa vyskytujúcimi tematickými okruhmi štúdiá sa objavovala perzekúcia osôb (31 bádateľov), dejiny cirkví, perzekúcia, vzťah cirkví a ŠtB (18 bádateľov), organizácia a metodika ŠtB (16 bádateľov), obdobie prvej Slovenskej republiky (5 bádateľov), personálne obsadenie ŠtB, činnosť príslušníkov ŠtB (5 bádateľov), problematika exilu (4 bádateľovia), genealógia (4 bádateľovia), menšiny na Slovensku (3 bádateľovia). Študovňa zaregistrovala aj záujemcov o udalosti roku 1968, obdobie normalizácie, pravicový oportunizmus, kolektivizáciu, komunistickú propagandu, psychologický profil ľudí severného Spiša, sčítania ľudu, maďarskú revolúciu roku 1956 či November 1989.

KNIŽNICA

Uskutočnilo sa fyzické premanipulovanie a revízia stavu príručnej knižnice ÚPN. Skontrolovala a doplnila sa databáza zbierky Libri prohibiti ÚML, bibliografií a slovníkov prevzatej knižnice Ústavu marxizmu-leninizmu.

5 SPOLUPRÁCA S GENERÁLNOU PROKURATÚROU SR

Zákon č. 553/2002 Z. z. v § 8 písm. d) ukladá ÚPN povinnosť predkladať podnety na trestné stíhanie zločinov a trestných činov a spolupracovať pritom s Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky. V súvislosti s plnením tejto úlohy ÚPN v roku 2009 spolupracoval s miestne príslušnými prokuratúrami a orgánmi činnými v trestnom konaní pri objasňovaní podnetov z predchádzajúcich rokov, predovšetkým podnetu z roku 2008 v súvislosti s usmrtením 42 civilných osôb na slovensko-rakúskom úseku železnej opony do roku 1989. ÚPN zároveň pripravil dva nové podnety.

Dňa 15. októbra 2009 ústav doručil Generálnej prokuratúre SR oznámenie o skutočnostiach nasvedčujúcich, že v prípade smrti tajne vysväteného kňaza Přemysla Coufala bol spáchaný trestný čin vraždy. Trestné stíhanie sa v tomto prípade začalo už v roku 1990 na skutkovom základe, že Přemysl Coufal bol usmrtený vo svojom byte na Ulici Ľuda Zúbka v Bratislave v noci z 23. na 24. februára 1981 nezistenými osobami. V roku 1991 bolo stíhanie v trestnej veci vraždy spolupáchateľstvom zastavené. Vyšetrenie zo začiatku 90. rokov sa uspokojilo so zavádzajúcimi výpoveďami kľúčových svedkov – príslušníkov ŠtB. Rovnako už pri vtedajšom vyšetrení bolo z výpovedí zrejmé, že ŠtB závažným spôsobom manipulovala s dôkazmi a miestom činu. Ústav pamäti národa je presvedčený, že uvedené vyšetrenie dostatočne neobjasnilo okolnosti úmrtia Přemysla Coufala, a preto požiadal o obnovenie vyšetrenia. Prílohy podania ÚPN na GP SR obsahovali nové skutočnosti – dokumenty, ktoré sa môžu po náležitom preverení stať dôležitými listinnými dôkazmi objasňujúcimi okolnosti úmrtia Přemysla Coufala. GP SR potvrdila prijatie podnetu a 4. decembra 2009 rozhodla o predĺžení lehoty na vybavenie podnetu.

Dňa 15. októbra 2009 ÚPN doručil Generálnej prokuratúre SR na základe nových skutočností žiadosť o obnovu vyšetrenia smrti Milana Košeckého, ktorý zahynul za nevyjasnených okolností po zákroku bezpečnostných síl v roku 1988 v Brne. 27. novembra 2009 odstúpila prokurátorka GP SR podnet na ďalší postup Najvyššiemu štátnemu zastupiteľstvu v Brne. Mestské štátne zastupiteľstvo v Brne 30. decembra 2009 ústav vyrozumelo o prevzatí podnetu a vyzvalo D. Košeckého (otca obete) na doplnenie podnetu.

6 VEDECKÝ VÝSKUM A DOKUMENTÁCIA

VÝSKUMNÉ PROJEKTY

Základný vedecký výskum a dokumentácia na pôde ÚPN sa realizovali v rámci nasledujúcich projektov:

Politický systém, režim a spoločnosť na Slovensku 1939 – 1945

Cieľom projektu je výskum politického systému a režimu slovenského štátu, resp. Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945 v perspektíve ich vývoja a premien. Predmetom výskumu je aj odraz politického vývoja v slovenskej spoločnosti. Medzi priority patrí výskum štruktúry a činnosti jednotlivých inštitúcií štátu, odbojových aktivít, ako aj štrukturálne a sociálne zmeny v slovenskej spoločnosti. Riešitelia sa zameriavajú predovšetkým na oblasti, ktoré posiaľ neboli uspokojivo vedecky zmapované, napr. výskum inštitúcií (Snem SR, Štátna rada), alebo ozbrojených pilierov štátnej moci – armády, žandárstva a finančnej stráže. Riešitelia sa v roku 2009 zamerali aj na výskum a zverejňovanie dokumentov, ktoré sa viažu ku konfrontácii slovenskej spoločnosti vojnových rokov s oboma zločinnými systémami a ideológiami – komunizmom a nacizmom. Venovali pritom pozornosť najmä otázke vedomostí vtedajšej slovenskej spoločnosti o situácii v ZSSR, ako aj otázkam spojeným s účasťou SR vo vojne a nacistickou okupáciou. Uskutočnil sa archívny, ako aj terénny výskum (získavanie spomienok od posledných priamych svedkov vojnového obdobia). Výstupmi projektu bola vedecká konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania, edícia dokumentov LACKO, M. (ed.): Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941, ktorá sa venuje osudom ukrajinských utečencov pred bolševickým režimom, ako aj poznatkom o tomto režime v ZSSR v rokoch 1940 – 1941 na Slovensku a problematike meniaceho sa vzťahu slovenskej spoločnosti k ZSSR. Publikované boli aj ďalšie dokumenty a vedecké štúdie.

Riešitelia:

Ondrej Podolec, PhD.

PhDr. Martin Lacko, PhD.

PhDr. Peter Sokolovič, PhD.

Vznik a pôsobenie Hlinkovej gardy a Hlinkovej mládeže

Problematika Hlinkovej gardy a Hlinkovej mládeže nebola v slovenskej historiografii doteraz spracovaná komplexne. HG (a sčasti aj HM) pritom bola organizáciou, ktorá sa pre mnohých stala symbolom režimu na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Až v roku 2009 vyšla ako záverečný výstup výskumného projektu Ústavu pamäti národa prvá monografia venovaná Hlinkovej garde, ktorej autorom bol riešiteľ projektu Peter Sokolovič. Je výsledkom systematického výskumu v domácich (centrálnych i regionálnych) i zahraničných archívoch. Projekt teda možno pokladať za uzavretý (monografia Hlinkova mládež 1938 – 1945 z pera externého spolupracovníka Michala Millu vyšla v ÚPN ešte v roku 2008). Začiatkom roka 2009 zverejnil ÚPN aj elektronickú databázu – zoznam veliteľov HG. Okrem uvedených výstupov sa riešiteľ projektu

012345678910111213

zamerál aj na ďalšie parciálne témy. Viaceré zo svojich výstupov publikoval v konferenčných zborníkoch alebo v časopise Pamäť národa.

Riešiteľ:

PhDr. Peter Sokolovič, PhD.

Osudy slovenských Židov v rokoch 1939 - 1945

Ide o najdlhšie kontinuálne riešený výskumný projekt na pôde ÚPN. Jeho cieľom je zhromažďovanie digitalizovaných archívnych dokumentov o perzekúciách Židov na Slovensku v rokoch 1939 – 1945 (podľa tematického rozdelenia) a spracovanie elektronickej databázy a subdatabáz, ktoré sú zverejňované na internetovej stránke ÚPN. V napĺňaní tohto cieľa sa v rámci projektu pokračovalo aj v roku 2009. Vzhľadom na nedostatočné spracovanie údajov v databáze Súpis Židov z roku 1942 v tematickej skupine Osobné údaje bol v roku 2009 digitalizovaný súpis Židov z roku 1942 a údaje zo sčítania ľudu z roku 1940 pre okres Nitra (z fondu OÚ Nitra), ktoré budú použité na skompletizovanie údajov na internetovej stránke ÚPN. V roku 2009 bola dokončená Štatistika Židov na južnom Slovensku a Podkarpatskej Rusi na základe sčítania obyvateľstva v roku 1938. Štatistika, doplnená o mapu okupovaných území, ktoré Slovensko stratilo v roku 1938, bola v novembri 2009 umiestnená na internetovú stránku ÚPN. K výstupom projektu patria aj dve publikované vedecké štúdie riešiteľky projektu.

Riešiteľka:

PhDr. Martina Fiamová

Perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe 1938 – 1989

Cieľom projektu je zmapovať perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe predovšetkým na územiach, ktoré aj so svojimi obyvateľmi niekoľkokrát zmenili štátnu príslušnosť. Z hľadiska spracovania témy (resp. doplnenia výskumu) je v súčasnosti prioritnou úlohou zachytiť a spracovať svedectvá žijúcich pamätníkov, ktorí môžu ozrejmiť niektoré udalosti a fakty z obdobia rokov 1938 – 1945, nezachytené posiaľ písomne. Objektom terénneho výskumu sú obyvatelia všetkých národností žijúci na danom území. Využitie metódy oral history je pre dejiny 20. storočia nesmierne dôležité, pretože môže pomôcť zaplniť tzv. biele miesta v našich dejinách. Prvou oblasťou výskumu v rámci projektu sú perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe na okupovanom území, ktoré bolo arbitrážnym rozhodnutím nacistického Nemecka a fašistického Talianska priznané Maďarsku. Druhou oblasťou výskumu sú perzekúcie obyvateľstva na národnostnom základe v oblasti hornej Oravy a Spiša po roku 1938. Jedným z cieľov je dokumentovať postoje obyvateľov k územným zmenám i postupy štátnej správy. V roku 2009 sa riešitelia zameriavali na zachytenie svedectiev žijúcich pamätníkov vo forme audio- a videozáznamu a ich spracovaniu vo forme elektronickej databázy. Uskutočnili tiež archívny výskum v slovenských a poľských archívoch.

Riešitelia:

Mgr. Ján Mitáč

PhDr. Martin Lacko, PhD.

Mgr. Ing. Ľubomír Ďurina

PhDr. Ladislav Deák, DrSc. (externe)

PhDr. Milica Majeriková (externe)

Retribučné súdnictvo na Slovensku

Cieľom projektu je podať ucelený obraz retribučného súdnictva na Slovensku. Výskumu tejto problematiky sa na Slovensku nevenovala širšia pozornosť ani z hľadiska historiografie, ani právnej historiografie a fenomén retribučného súdnictva nebol ani komplexnejšie historicky zhodnotený. Problematika je špecifická aj tým, že prináša množstvo poznatkov aj o dobe, ktorú trestnoprávne postihovala, t.j. je pramennou bázou k obdobiu rokov 1939 – 1945. V roku 2009 sa riešitelia projektu zamerali najmä na archívny výskum, výber a prípravu dokumentov na odbornú edíciu a čiastkové výstupy. Jeden z riešiteľov spracoval k téme vedeckú štúdiu.

Riešitelia:

Ondrej Podolec, PhD.

PhDr. Peter Sokolovič, PhD.

PhDr. Tomáš Klubert, PhD.

Politické procesy na Slovensku po roku 1948 a rehabilitácie

Politické monsterprocesy sú jedným z najvýznamnejších fenoménov obdobia komunistického režimu. Ich systematickým mapovaním sa ÚPN zaoberá predovšetkým v rámci edičného radu Dokumenty k politickým procesom, na ktorom sa podieľajú aj externí spolupracovníci. V roku 2009 vyšli dve publikácie: Dokumenty k procesu s Viliamom Žingorom a spol. a Dokumenty k procesu s Augustinom A. Machalkom a spol. Vo forme vedeckej štúdie, uverejnenej v časopise Pamäť národa bol spracovaný jeden z politických procesov z roku 1962, s tzv. protištátnou skupinou František Mihina a spol. Súčasťou projektu je aj zaznamenávanie svedectiev obetí politických procesov po roku 1948. V časopise Pamäť národa vychádzajú v rubrike Obete prepisy týchto rozhovorov.

Riešitelia:

Mgr. Lenka Kádarová

Mgr. Branislav Kinčok

Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD. (externe)

Pavol Matula, PhD. (externe)

Daniel Atanáz Mandzák (externe)

Násilná kolektivizácia poľnohospodárstva

Násilná kolektivizácia je jedným z najbolestnejších perzekučných zásahov komunistického režimu. Zasiahol široké vrstvy slovenského obyvateľstva, ktoré malo prevažne vidiecky charakter. Výskumu tejto problematiky sa ÚPN venuje od roku 2008 v rámci samostatného projektu. Riešitelia sa v roku 2009 snažili zachytiť svedectvá posledných žijúcich obetí, ktoré sa prihlásili na základe výzvy uverejnenej na internete a v médiách. V rámci projektu prebieha systematický archívny výskum a v roku 2009 bola publikovaná jedna vedecká štúdia.

Riešitelia:

Mgr. Michal Babál

PhDr. Martina Fiamová

Štát a cirkvi 1945 – 1989

Problematika perzekúcie cirkví je jednou z kľúčových otázok slovenských dejín po roku 1945. Popri reálnych sociálno-náboženských pomeroch o tom svedčí predovšetkým fakt, že po uchopení moci komunistami v Československu v roku 1948 zostali cirkvi jedinou potenciálne opozičnou silou v štáte. V rámci riešenia projektu boli v ÚPN v roku 2009 zorganizované dve vedecké podujatia: spolu s krakovskou pobočkou poľského Inštitutu pamieci narodowej medzinárodné vedecké kolokvium Cirkev v okovách, ktoré sa uskutočnilo v Krakove, a trojdňová medzinárodná vedecká konferencia s názvom Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy, ktorá bola najväčším podujatím venovaným tejto problematike, aké sa doteraz na Slovensku konalo. Zúčastnilo sa na nej vyše štyridsať odborníkov zo 14 krajín. Jednotlivé príspevky poukázali na spoločné črty politiky komunistických štátov bývalého sovietskeho bloku voči cirkvám, ako aj na špecifiká vývoja jednotlivých krajín. Riešiteľ projektu sa okrem toho zaoberal predovšetkým archívnym výskumom a príprave vedeckých prác.

Riešiteľ:

Mgr. Pavol Jakubčín

Dejiny Štátnej bezpečnosti

Ide o ťažiskový výskumný okruh ÚPN. Jeho dlhodobým cieľom je zmapovanie činnosti Štátnej bezpečnosti na Slovensku počas celej jej existencie. V roku 2009 sa uskutočnil intenzívny archívny výskum. Boli dosiahnuté nasledujúce výsledky:

- Zverejnenie organizačnej štruktúry a databázy príslušníkov Hlavnej správy ŠtB Ministerstva vnútra SSR pôsobiacej na Slovensku v rokoch 1969 – 1974. Hlavná správa ŠtB Ministerstva vnútra SSR bola riadiacim, kontrolným, koordinačným a vo vymedzených oblastiach aj výkonným útvarom ŠtB na území SSR. Vznikla zároveň s konštituovaním slovenského ministerstva vnútra 1. marca 1969. Riadila útvary ŠtB na Slovensku, vykonávala kontrarozviednu činnosť v konzulárnych zastupiteľstvách kapitalistických štátov v Bratislave a objektoch celoslovenského záujmu (cirkevné a emigrantské organizácie, kultúrne a vedecké inštitúcie).
- Zverejnenie popisu zväzkov operatívnej korešpondencie Hlavnej správy rozviedky (I. správa ZNB) uložených v archíve ÚPN. Zväzky operatívnej korešpondencie (ZOK) slúžili na ukladanie korešpondencie vedenej medzi jednotlivými zložkami rozviedky (centrála, rezidentúry v zahraničí, teritoriálne útvary v Československu). Ide najmä o plány práce, korešpondenciu k organizačným záležitostiam, žiadosti o previerky osôb a rôzne pokyny centrály ďalším zložkám rozviedky. ZOK venované rezidentúram podávajú prehľad o plánoch a operatívnej a agentúrnej činnosti rezidentúr rozviedky v zahraničí. Zväzky operatívnej korešpondencie sú spolu s ďalšími typmi zväzkov rozviedky zdrojom pre hlbšie poznanie jej činnosti, metód práce, štruktúry a personálneho obsadenia. Zverejnený prehľad je výstupom projektu, ktorého cieľom je podrobné zmapovanie agendy československej rozviedky.
- Zverejnenie organizačnej štruktúry a personálneho zloženie Spravodajského oddelenia 11. brigády Pohraničnej stráže, ktorá v rokoch 1973 až 1989 pôsobila na území juhozápadného Slovenska. Bola podriadenou zložkou Spravodajskej správy Hlavnej správy Pohraničnej stráže a Ochrany štátnych hraníc. Pomocou rekonštrukcie a analýzy personálnych spisov a ďalších archívnych dokumentov sa

Ústavu pamäti národa podarilo identifikovať príslušníkov spravodajského oddelenia a spravodajských skupín, ktorých hlavnou úlohou bolo zhromažďovať a vyhodnocovať informácie o osobách plánujúcich útek do zahraničia. Príslušníci Spravodajského oddelenia 11. brigády Pohraničnej stráže sa tak významnou mierou podieľali na udržiavaní totalitného režimu, ktorý porušoval základné ľudské práva obyvateľov Československa v období normalizácie.

- Zverejnenie organizačnej štruktúry a personálneho zloženia Správy ŠtB v Košiciach. Táto správa bola teritoriálnym útvarom čs. kontrarozvedky, ktorá tvorila súčasť tajnej politickej polície komunistickej strany na území Slovenska. Sprístupnené informácie oboznamujú verejnosť s organizačným členením, personálnym obsadením a činnosťou košickej Správy ŠtB. Pomocou rekonštrukcie a analýzy personálnych spisov a ďalších archívnych dokumentov ÚPN identifikoval 403 príslušníkov ŠtB, ktorí sa v rokoch 1981 až 1989 podieľali na „boji s vonkajším i vnútorným nepriateľom“, či „ochrane socialistickej ekonomiky“, vykonávali tiež sledovanie, previerku korešpondencie a pod. Zverejnením mien príslušníkov ŠtB ÚPN poskytuje informácie o kmeňových zamestnancoch tohto útvaru, ktorí získavali a riadili tajných spolupracovníkov a nesú priamu zodpovednosť za vytvorenie agentúrnej siete, ktorá mala vo vtedajšom Východoslovenskom kraji informovať o nepriateľoch režimu a ich činnosti.
- V roku 2009 ÚPN v rámci projektu „Prove“ začal ukladať údaje o príslušníkoch ŠtB do relačnej databázy. Vytváranie databázy príslušníkov Štátnej bezpečnosti zahŕňa široké možnosti vyhľadávania pre potreby odborného výskumu a publikovania o období neslobody. Z osobných evidenčných kariet sú do databázy vkladané údaje jednotlivých príslušníkov Štátnej bezpečnosti (vstup do ZNB, členstvo v straníckych a spoločenských organizáciách, kariérny a hodnostný postup, občianske, vojenské a rezortné vzdelanie, prepožičané vyznamenania a pod.). Databáza bude určená pre zamestnancov ÚPN s perspektívou jej využitia a sprístupnenia aj odbornej a laickej verejnosti.

Riešitelia:

Mgr. Jerguš Sivoš

Mgr. Michal Miklovič

Mgr. Vladimír Palko

Mgr. Matej Medvecký, PhD.

Mgr. Lenka Kádarová

Mgr. Branislav Kinčok

Mgr. Peter Jašek, PhD.

Mgr. Peter Balun

ZORGANIZOVANÉ VEDECKÉ KONFERENCIE, KOLOKVIÁ A SEMINÁRE

Podľa § 8, ods. 1, písm. h) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa má Ústav pamäti národa za úlohu usporadúvať semináre a odborné konferencie. Ústav v roku 2009 samostatne či v spolupráci s inými inštitúciami zorganizoval sedem vedeckých konferencií, kolokvií a seminárov a jednu odbornú študentskú konferenciu:

Cirkev v okovách

Medzinárodné vedecké kolokvium

Kolokvium sa konalo 18. februára 2009 v Krakove. Zorganizovali ho IPN Kraków, ÚPN a WSFP Ignatianum Kraków. Vystúpili na ňom viacerí odborníci tak z Poľska, ako aj zo Slovenska. Autori sa v jednotlivých príspevkoch snažili poskytnúť komplexný obraz o prenasledovaní cirkví v krajinách strednej a východnej Európy a odhaliť perzekučné snahy štátneho aparátu.

Od Salzburgu do vypuknutia Povstania

(Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII)

Vedecká konferencia

Podujatie pod záštitou primátora mesta Trnava Štefana Bošnáka sa uskutočnilo 20. – 22. apríla 2009 ako ôsme pokračovanie cyklu konferencií Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov. ÚPN organizoval podujatie v spolupráci s mestom Trnava a Filozofickou fakultou Trnavskej univerzity. Viac ako tridsať historikov sa snažilo svojimi vystúpeniami priniest nové pohľady na roky ohraničené salzburskými rokovaniami na jednej a vypuknutím Povstania na druhej strane. V štyroch blokoch tematicky nazvaných politika a spoločnosť, zahraničnopolitické aspekty, armáda a Hlinkova garda a hospodárstvo, cirkev a šport odzneli príspevky na mnohé doteraz takmer vôbec nespracované témy. Viaceré referáty podali nový pohľad na obdobie rokov 1940 – 1944, ktoré bolo v doterajšej historiografii spracované v mnohých prípadoch tendenčne.

V poradí ôsma konferencia Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov zaujala aj študentov Trnavskej univerzity

Prenasledovanie cirkvi v 80. rokoch 20. storočia

Seminár

Jedným z podujatí venovaných problematike cirkvi a jej prenasledovaniu v Československu bol seminár, ktorý sa konal ako súčasť 9. ročníka podujatia Spiš Františka Javorského. Ústav pamäti národa zorganizoval seminár spoločne s Konfederáciou politických väzňov Slovenska a Hans Seidel Stiftung e.V. Seminár sa konal v Spišskej Novej Vsi 26. – 27. júna 2009 a jeho cieľom bolo poukázať na problematiku štátnych zásahov a proticirkevnej politiky v osemdesiatych rokoch 20. storočia.

Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy

Medzinárodná vedecká konferencia

Cieľom podujatia, ktoré organizoval ÚPN v spolupráci s Ústavom na výskum maďarskej revolúcie v roku 1956 (Maďarsko), Spoločnosťou Roberta Havemann (Nemecko), Inštitútom národnej pamäti (Poľsko), Ústavom pre štúdium totalitných režimov (Česko), Európskou sieťou Pamäť a solidarita a pod záštitou ministra kultúry SR Mareka Maďariča, bola prezentácia výsledkov výskumu problematiky proticirkevných perzekúcií a obmedzovania náboženskej slobody v štátoch bývalého sovietskeho bloku. Podujatie sa konalo 30. septembra – 2. októbra 2009 a malo za cieľ poukázať na spoločné črty protináboženského politického kurzu, ale aj na špecifickú vývoju v jednotlivých krajinách. V jednotlivých tematických blokoch sa autori snažili podať komplexný obraz o prenasledovaní cirkví nielen na Slovensku, ale v kontexte celej strednej a východnej Európy. Tematickej náplni zodpovedala aj skladba prednášajúcich, z ktorých väčšina bola zo zahraničia. Prínos konferencie z tohto pohľadu spočíval najmä v porovnaní perzekučných zásahov proti cirkvám na Slovensku a v okolitých krajinách, jednotlivé príspevky poskytli príležitosť na porovnanie ich styčných bodov.

Konferencia o prenasledovaní cirkví

012345678910111213

20 rokov slobody

Konferencia

V spolupráci s mestom Košice a Teologickou fakultou Katolíckej univerzity v Ružomberku sa 9. novembra 2009 v Košiciach uskutočnila konferencia za účasti predstaviteľov regionálnej samosprávy a vedeckých inštitúcií. Konferencia mala široký sprievodný program, na ktorom sa Ústav pamäti národa podieľal premietaním viacerých filmov z vlastnej produkcie. Podujatie svojou prítomnosťou a prednáškami obohatili viaceré politicky činné osobnosti verejného života na Slovensku, ktoré v roku 1989 taktiež zohrali významnú úlohu v procese vyrovnávania s totalitnou minulosťou. Cieľom konferencie bolo poukázať na dôležitosť Novembra 1989 v procese demokratizácie slovenskej spoločnosti.

Účastníci konferencie 20 rokov slobody

20. výročie Nežnej revolúcie

Vedecká konferencia

Cieľom konferencie, ktorú 11. a 12. novembra 2009 zorganizoval Ústav pamäti národa, bolo predstaviť širokej verejnosti výsledky historického, politologického a sociologického výskumu procesu pádu komunizmu v Československu a v iných krajinách strednej a východnej Európy. Primárnym zámerom bolo podať komparatívny pohľad na síce často spomínané, pritom však v odbornej i laickej verejnosti málo známe pozadie udalostí Novembra 1989. V historickej budove NR SR v Bratislave na túto tému diskutovalo viac ako 20 odborníkov.

Sloboda v neslobode. Príspevok disentu a médií k pádu totality

Vedecká konferencia

Dňa 2. decembra 2009 sa na pôde Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku uskutočnila vedecká konferencia ako jedno z podujatí Ústavu pamäti národa, ktorým sa aj takto usiloval objektívne zhodnotiť udalosti Novembra 1989, ako aj udalosti, ktoré viedli k pádu totalitného zriadenia v Československu. Organizátormi konferencie boli Katedra žurnalistiky FF KU, Katedra histórie FF KU a Ústav pamäti národa v spolupráci s vedeckým časopisom Otázky žurnalistiky. Referáty predniesli poľskí, českí a slovenskí historici, ktorých cieľom bolo poukázať na snahy disentu a najmä jeho „cirkevnej“ zložky o demokraciu a pripomenúť ľudí, ktorí v čase neslobody vytvárali prostredníctvom samizdatov a ilegálneho vysielania „slobodné územia“.

Do posledného miesta zaplnená sála Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku

Nenápadní hrdinovia

Študentská konferencia

Ústav pamäti národa v spolupráci s Konfederáciou politických väzňov Slovenska v rámci projektu Nenápadní hrdinovia zorganizoval 7. decembra 2009 študentskú konferenciu, na ktorej predstavili a slávnostne ocenili najlepšie práce žiakov základných a stredných škôl.

Študentská konferencia Nenápadní hrdinovia

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ PRACOVNÍKOV

Pracovníci Ústavu pamäti národa publikovali výsledky svojich výskumov v podobe monografií, štúdií, referátov v konferenčných zborníkoch, ale aj popularizačných článkov. Svoje práce uverejňovali predovšetkým v publikáciách Ústavu pamäti národa (knížne publikácie, časopis Pamäť národa), ale aj v publikáciách a časopisoch iných inštitúcií na Slovensku aj v zahraničí.

AAB – vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách (1)

1. SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. Bratislava 2009, 559 s.

ABD – kapitoly vo vedeckých monografiách vydaných v domácich vydavateľstvách (1)

1. NEUPAUER, F. – GALLIKOVÁ, J.: Žakovce od roku 1948 po súčasnosť.
In: CHALUPECKÝ, I. a kol.: Osemstočné Žakovce. Kežmarok 2009, s. 100 – 149.

ADE – vedecké práce v zahraničných nekarentovaných časopisoch (1)

1. SIVOŠ, J. – ŽÁČEK, P.: Spolupráca KGB ZSSR a Ministerstva vnútra ČSSR na najvyššej úrovni. Edícia dohôd o vzájomnej čs.-sovietskej štátnobezpečnostnej súčinnosti, 1958 – 1989. Pamäť a dejiny, roč. III, č. 2, 2009, s. 72 – 86.

ADF – vedecké práce v domácich nekarentovaných časopisoch (14)

1. BABÁL, M.: Akcia B („Byty“) v Bratislave. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 22 – 38.
2. BALUN, P.: Nežná revolúcia v hláseniach zvolenskej ŠtB. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 57 – 69.
3. FIAMOVÁ, M.: Úloha žandárstva pri deportáciách Židov v roku 1942. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 48 – 55.
4. FIAMOVÁ, M.: Cesta k socializácii československého poľnohospodárstva. Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 16 – 32.
5. GREGOR, M. – SIVOŠ, J.: Kariéry v službách ŠtB. Bohuš Vavro. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 94 – 102.
6. KÁDAROVÁ, L.: Vykonštruovaný súdny proces so skupinou František Mihina a spol. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 4 – 19.
7. KINČOK, B.: Agentúrno-operatívna činnosť II. odboru Krajskej správy Ministerstva vnútra Bratislava v rokoch 1960 – 1964. Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 32 – 47.
8. KINČOK, B.: Činnosť západonemeckej rozviedky (BND) proti Československu očami ŠtB. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 43 – 52.
9. MEDVECKÝ, M.: Prvá obeť Štátnej bezpečnosti. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 59 – 71.
10. MEDVECKÝ, M. – SIVOŠ, J.: Slovenská politická emigrácia v činnosti Štátnej bezpečnosti. Historický zborník, roč. XIX, č. 1, 2009, s. 99 – 107.
11. PALKO, V.: Hranica pod drobnohľadom. Spravodajské oddelenie 11. brigády Pohraničnej stráže 1973 – 1989. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 20 – 33.
12. SIVOŠ, J.: Stranícke a bezpečnostné opatrenia v súvislosti s 21. výročím vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 39 – 67.
13. SIVOŠ, J.: Kariéry v službách ŠtB. Ján Hanuliak. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 73 – 79.
14. SOKOLOVIČ, P.: Intelektuál v službách Hlinkovej gardy. Pamäť národa, roč. V, 2009, č. 2, s. 4 – 16.

AEC – vedecké práce v zahraničných recenzovaných vedeckých zborníkoch (1)

1. KALOUS, J. – BÁRTA, M. – SIVOŠ, J. – ŽÁČEK, P.: K organizačnej štruktúre Ministerstva vnútra a Ministerstva národnej bezpečnosti Československé (socialistické) republiky v letech 1945 – 1989. In: Biografický slovník představitelů ministerstva vnútra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 9 – 38.

AED – vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch (1)

1. LACKO, M.: Úvod. In: LACKO, M. (zost.): Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava 2009, s. 13 – 29.

AFB – publikované príspevky na zahraničných vedeckých konferenciách (2)

1. MIKLOVIČ, M.: Index nenadálého napadení. Československá verze KGB operace VRJAN. In: Aktivity NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945 – 1989 II. Praha 2009, s. 255 – 262.
2. PODOLEC, O.: Legislatívne útoky totalitných režimov na vlastnícke právo na Slovensku (v Československu) v 20. storočí. In: MERVART, J. – STŘEDOVÁ, V. a kol.: České, slovenské a československé dějiny 20. století IV. Ústí nad Orlicí 2009, s. 215 – 222.

AFD – publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách (19)

1. BALUN, P.: Štátnobezpečnostná situácia na Slovensku v roku 1988. In: BALUN, P. (zost.): 1988. Rok pred zmenou. Bratislava 2009, s. 10 – 40.
2. FIAMOVÁ, M.: Reakcie židovskej komunity na prenasledovanie a možnosti ich záchranu. Analýza problematiky na úrovni obce Zlaté Moravce. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII. Bratislava 2009, s. 111 – 135.
3. GULA, M.: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou na Slovensku. In: KRAJNÁK, M. (zost.): 20 rokov slobody. Zborník vystúpení a príspevkov z konferencie, Košice 2009, s. 32 – 46.
4. JAŠEK, P.: Sociálna starostlivosť o slovenských vojakov v rokoch 1939 – 1944. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika očami mladých historikov VIII. Bratislava 2009, s. 328 – 347.
5. KINČOK, B.: Činnosť slovenskej diplomacie pri pohraničnom incidente s Maďarskom pri obci Nová Ves nad Žitavou v septembri 1941. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika očami mladých historikov VIII. Bratislava 2009, s. 185 – 197.
6. KINČOK, B.: Spravodajský dôstojník Anton Tomeček. In: SYRNÝ, M. (zost.): Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, s. 383 – 400.
7. LACKO, M.: Podivní spojenci: slovensko-maďarské konflikty v dokumentoch slovenskej armády. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII. Bratislava 2009, s. 198 – 212.
8. LACKO, M.: Slovenská štátnosť a ľudácky režim 1939 – 1945 (Zamyslenie na okraj) In: ČARNOGURSKÝ, I. (zost.): Slovenská historická identita v XX. storočí. Zborník príspevkov z konferencie konanej pri príležitosti 100. výročia narodenia Pavla Čarnogurského (1908 – 1992) dňa 13. mája 2008. Bratislava 2009, s. 106 – 111.
9. MEDVECKÝ, M.: Nepohodlný vedúci strany – dobrodružný osud Štefana Handeru. In: SYRNÝ, M. (zost.): Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica 2009, s. 231 – 254.
10. MITÁČ, J.: Bánovce nad Bebravou v rokoch 1943 – 1944. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov. Bratislava 2009, s. 168 – 182.
11. MORBACHER, L.: Železná opona na Slovensku v roku 1988. In: BALUN, P. (zost.): 1988. Rok pred zmenou. Bratislava 2009, s. 91 – 96.

12. NEUPAUER, F.: Je dôležité, aby všetci vedeli. In: Zborník zo seminára Dvadsať rokov demokracie na Slovensku (príloha časopisu Svedectvo, roč. XIX, 2009, č. 10), s. 7 – 9.
13. PETRANSKÝ, I. A.: Aktivity Andreja Škrábika v období prvej Slovenskej republiky. Duchovný pastier, roč. LXXX, 2009, č. 7, s. 446 – 451.
14. PETRANSKÝ, I. A.: Voľby 1946: Zápas o katolíckeho voliča. In: ČARNOGURSKÝ, I. (zost.): Slovenská historická identita v XX. storočí. Zborník príspevkov z konferencie konanej pri príležitosti 100. výročia narodenia Pavla Čarnogurského (1908 – 1992) dňa 13. mája 2008. Bratislava 2009, s. 121 – 132.
15. PODOLEC, O.: Pavol Čarnogurský ako poslanec Slovenského snemu 1938 – 1945. In: ČARNOGURSKÝ, I. (zost.): Slovenská historická identita v XX. storočí. Zborník príspevkov z konferencie konanej pri príležitosti 100. výročia narodenia Pavla Čarnogurského (1908 – 1992) dňa 13. mája 2008. Bratislava 2009, s. 45 – 52.
16. PODOLEC, O.: Snem Slovenskej republiky a Povstanie. In: PEKNÍK, M. (zost.): SNP 1944 súčasť európskej protifašistickej rezistencie v rokoch druhej svetovej vojny. Bratislava 2009, s. 115 – 129.
17. SIVOŠ, J.: Reforma Štátnej bezpečnosti v predvečer pádu komunistického režimu. In: BALUN, P. (zost.): 1988. Rok pred zmenou. Bratislava 2009, s. 68 – 90.
18. SOKOLOVIČ, P.: Salzburkské rokovania a perzekúcie veliteľov Hlinkovej gardy (na príklade Trnavy). In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Bratislava 2009, s. 384 – 397.
19. SOKOLOVIČ, P.: Dilemy Františka Galana. In: SYRNÝ, M. (zost.): Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945. Banská Bystrica, 2009, s. 371 – 382.

BDA – heslá v zahraničných slovníkoch a encyklopédiách (4)

1. SIVOŠ, J.: Ján Hanuliak. In: Biografický slovník predstaviteľů ministerstva vnitra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 60 – 63.
2. SIVOŠ, J.: Ján Kováč. In: Biografický slovník predstaviteľů ministerstva vnitra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 105 – 108.
3. SIVOŠ, J.: Ján Majer. In: Biografický slovník predstaviteľů ministerstva vnitra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 120 – 123.
4. SIVOŠ, J.: Jaroslav Šilhavý. In: Biografický slovník predstaviteľů ministerstva vnitra v letech 1948 – 1989. Ministři a jejich náměstci. Praha 2009, s. 171 – 173.

BDB – heslá v domácich slovníkoch a encyklopédiách (14)

1. LACKO, M.: Spojenecká politika Československa v rokoch 1918 – 1938 (v spoluautorstve s J. Roguľovou). In: KRŠÁK, P. (zost.): Ottov historický atlas SLOVENSKO. Praha 2009, s. 410 – 411.
2. LACKO, M.: Mníchovská dohoda a Viedenská arbitráž. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 412 – 413.
3. LACKO, M.: Česko-Slovensko a autonómia Slovenska v rokoch 1938 – 1939. In: Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 414 – 415.
4. LACKO, M.: Slovenská republika v rokoch 1939 – 1945. Ottov historický atlas SLOVENSKO, 416 – 417.

012345678910111213

5. LACKO, M.: Účasť Slovenska v 2. svetovej vojne. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 418 – 419.
6. LACKO, M.: Administratívne členenie v rokoch 1938 – 1945. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 420 – 421.
7. LACKO, M.: Hospodárstvo, doprava a sociálne pomery v rokoch 1938 – 1945. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 422 – 423.
8. LACKO, M.: Školstvo a veda v rokoch 1938 – 1945. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 424 – 425.
9. LACKO, M.: Sídlné, náboženské a národnostné pomery v rokoch 1938 – 1945. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 426 – 427.
10. LACKO, M.: Deportácie Židov a diskriminácia Rómov. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 428 – 429.
11. LACKO, M.: Domáci a zahraničný odboj počas druhej svetovej vojny. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 430 – 433.
12. LACKO, M.: Zánik Slovenskej republiky a obnovenie Československa. Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 434 – 435.
13. LACKO, M.: Prezidenti. (v spoluautorstve). Ottov historický atlas SLOVENSKO, s. 492 – 493.
14. SIVOŠ, J.: Politické procesy na Slovensku po roku 1948. In: KRŠÁK, P. (zost.): Ottov historický atlas SLOVENSKO. Praha 2009, s. 440 – 441.

BDF – odborné práce v domácich nekarentovaných časopisoch (18)

1. BALUN, P.: Koniec jednej národnej jari. Hospodárske noviny, 21. 8. 2009, s. 17.
2. DUBOVSKÝ, P.: Násilná smrť kňaza Poláka. Týždeň, č. 21, 25. 5. 2009, s. 16 – 23.
3. DUBOVSKÝ, P.: Násilná smrť kňaza Štefana Poláka. Naše svedectvo, č. 3, máj – jún 2009, s. 12 – 22.
4. DUBOVSKÝ, P.: Cirkev a November 1989. Naše svedectvo č. 6, november – december 2009, s. 30 – 41.
5. HLAVÁČOVÁ, A.: Sága jednej rodiny. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 84 – 85.
6. JAŠEK, P.: Najslávnejšie víťazstvo Rýchlej divízie. Kultúra, roč. XII, č. 10, 2009, s. 12.
7. KINČOK, B.: Karpatsko-duklianska operácia. Neúspešný prvý krok k oslobodeniu. Historická revue, roč. XX, č. 2/3, 2009, s. 88 – 91.
8. KLUBERT, T.: Chronológia 2. svetovej vojny. Historická revue, roč. XX, č. 2/3, 2009, s. 6 – 11.
9. KLUBERT, T.: Japonsko na ceste k militarizmu: Chronológia najdôležitejších udalostí. Historická revue, roč. XX, č. 2/3, 2009, s. 118 – 123.
10. KLUBERT, T.: Chronológia SNP. Historická revue, roč. XX, č. 7/8, 2009, s. 114 – 119.
11. KLUBERT, T.: Velitelia vojsk v SNP. Historická revue, roč. XX, č. 7/8, 2009, s. 133.
12. KLUBERT, T.: Zbrane v SNP. Historická revue, roč. XX, č. 7/8, 2009, s. 144 – 147.
13. LACKO, M.: Slovenské národné povstanie. Historická revue, roč. XX, č. 7/8, 2009, s. 120 – 132.
14. LACKO, M.: Historiografia a jej spory. Impulz, č. 4/2009, s. 52 – 56.
15. OTOČKOVÁ, J.: Príbeh pamätníka – Silvester Krčméry. Pamäť národa, roč. V, č. 4, s. 70 – 72.
16. OTOČKOVÁ, J.: Príbeh pamätníka – Anna Greňová. Pamäť národa, roč. V, č. 3, s. 86 – 88.

17. PYTLÍK, P.: Kariéry v službách ŠtB. Ján Jackuliak, Michal Moroz. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 78 – 81.
18. PYTLÍK, P.: Kariéry v službách ŠtB. Štefan Homola, Michal Karchutňák. Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 78 – 80.

BHG – odborné práce zverejnené na internete (7)

1. BALUN, P.: Zahranično-politická situácia vo Východnom bloku v r. 1989. Dostupné na URL <http://www.17november1989.sk/zahranicie/>
2. JAŠEK, P.: Kalendárium roku 1989. Dostupné na URL <http://www.17november1989.sk>
3. NEUPAUER, F.: Nové Zámky nezabudli na obeť totality. (Dňa 2. decembra 2009, fotodokumentácia) http://www.postoy.sk/nove_zamky_pamatna_tabula
4. NEUPAUER, F.: R.I.P.: Žofia Urbanová, manželka spisovateľa Míla Urbana. (Dňa 15. októbra 2009, fotodokumentácia) http://www.postoy.sk/zofia_urbanova
5. NEUPAUER, F.: SPOLOČNOSŤ: Leopoldov – komunistická väznica. (Dňa 25. augusta 2009, fotodokumentácia) http://www.postoy.sk/leopoldov_komunisticka_vaznica
6. NEUPAUER, F.: OSOBNOSŤ: Neumlčané svedectvo Václava Vaška. (Dňa 26. mája 2009) http://www.postoy.sk/neumlcane_svedectvo_Vaclava_Vaska
7. OBŠITNÍK, Lukáš: Študenti odkryli nenápadných hrdinov, 20. 12. 2009, http://www.postoy.sk/studenti_odkryli_nenapadnych_hrdinov

CAB – umelecké monografie, preklady a autorské katalógy vydané v domácich vydavateľstvách (1)

1. BALUN, P. – STREŠŇÁK, G.: November. Očami ŠtB a ulice. Bratislava 2009.

CAH – audiovizuálne diela (videokazeta, film, CD-ROM, DVD) natočené v domácej produkcii (3)

1. VITEK, T.: November +20 (26´)
2. SIVÁK, I.: Bohom zabudnuté kúty (30´)
3. HLAVÁČOVÁ, A.: Jozef a jeho bratia (45´)

DAI – kvalifikačné práce (3)

1. JAŠEK, P.: Armáda a spoločnosť na Slovensku v rokoch 1939 – 1944. Trnava : Katedra histórie FF TU, 2009, 248 s. (dizertačná práca).
2. NEUPAUER, F.: Školstvo národnostných menšín na juhu stredného Slovenska v medzivojnovom období. Banská Bystrica : FHV UMB, 2009, 148 s. (dizertačná práca).
3. SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda (1938 – 1945). Trnava : Trnavská univerzita 2009. 448 s. + prílohy. (dizertačná práca).

EDI – recenzie v časopisoch a zborníkoch (20)

1. BABÁL, M.: Pávová, J.: Demagog ve službách strany. Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého. Praha 2008. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 80 – 81.

012345678910111213

2. BALUN, P.: Isakowicz-Zaleski, T.: Księża wobec bezpieki. Krakov 2007. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 89 – 92.
3. FIAMOVIČ, M.: Blažek, P. – Kubálek, P. (zost.) Kolektivizace venkova v Československu 1948 – 1960 a stredoevropské souvislosti. Praha 2008. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 81 – 83.
4. HLAVÁČOVÁ, A.: Grossman, V.: Život a osud. Knižná revue, č. 4, 2009, s. 8.
5. HLAVÁČOVÁ, A.: Rusko a jeho osud. (Grossman, V.: Život a osud. Bratislava 2008). Impulz revue, roč. V, č. 1, 2009, s. 65 – 66.
6. HLAVÁČOVÁ, A.: Gombrich, E., H.: Stručné dejiny sveta pre mladých čitateľov. Bratislava 2008. Impulz revue, roč. V, č. 1, s. 56 – 57.
7. JAKUBČIN, P.: Antalová, Z.: Z prednej strany mreží. Bratislava – Martin 2008. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 83 – 84.
8. JAŠEK, P.: Duffack, J., J.: Štefánik a Československo. Praha 2007. Vojenská história, roč. XIII, 2009, č. 3, s. 169 – 171.
9. JAŠEK, P.: Luňák, P. (zost.): Plánování nemyslitelného. Československé válečné plány 1950 – 1990. Praha 2008. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 104 – 106.
10. JAŠEK, P.: Dobrotková, M. – Marsina, R. (zost.): Studia Historica Tyrnaviensia VII. Pramene k slovenským dejinám. Historický zborník, roč. XIX, č. 2, 2009, s. 201 – 202.
11. KÁDAROVÁ, L.: Blažek, P. – Eichler, P. – Jareš, J. a kol.: Jan Palach '69. Praha 2008. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 81 – 82.
12. LACKO, M.: Janas, K.: Trenčianska župa (1940 – 1945). K niektorým otázkam vzniku, existencie a fungovania verejnej správy na Trenčiansku. Trenčín 2007. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 86 – 88.
13. LACKO, M.: Majeriková, M.: Vojna o Spiš. (Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte česko-slovensko-poľských vzťahov.) Krakov 2007. Historické rozhľady, V/2009, s. 166 – 171.
14. LACKO, M.: Kol.: Ozbromené sily Slovenskej republiky. História a súčasnosť. Bratislava 2005. Historické rozhľady V/2009, s. 171 – 175.
15. LACKO, M.: Spomienky účastníka prvej svetovej. Z rodinnej kroniky Viliama Šimku st. (Nitra 2006); tiež: Ako sme bojovali proti Rusom (Nitra 2008). (zost. R. Ďuriš). Kultúra, č. 4, 25. 2. 2009, s. 9.
16. LACKO, M.: Z rodinnej kroniky Viliama Šimku st. (Zost. Rudolf Ďuriš). Nitra 2006; Ako sme bojovali proti Rusom za prvej svetovej vojny. (Zost. Rudolf Ďuriš). Nitra 2008. Vojenská história, roč. XIII, č. 1, 2009, s. 148 – 151.
17. MEDVECKÝ, M.: Londák, M.: Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska. Bratislava, 177 s. Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 86.
18. MITÁČ, J.: Hetényi, M.: Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1939 – 1945. Nitra 2009, 218 s. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 103 – 104.
19. KÁDAROVÁ, L.: Martinák, P.: Občania druhej kategórie. Trnava 2008. Spravodajca pre bývalých príslušníkov VTNP-PTP, roč. XV, č. 42, 2009, s. 4 – 5.
20. SOKOLOVIČ, P.: Rydlo, J. M. (zost.): Andrej Žarnov (1903 – 1982). Zborník o živote a diele univerzitného profesora MUDr. Františka Šubíka. Pamäť národa, roč. V, 2009, č. 2, s. 81 – 83.

FAI – redakčné a zostavovateľské práce (14)

1. BALUN, P. (zost.): 1988 – Rok pred zmenou. Zborník a dokumenty. Bratislava 2009.
2. HLAVÁČOVÁ, A. (red.): Jozef Bobalik: Sedem rokov na Severe. Bratislava 2009, 168 s.
3. KINČOK, B.: Pamäť národa (redaktor čísla 2, 3, 4/2009)
4. KLUBERT, T.: Pamäť národa (šéfredaktor), roč. IV, č. 2, 3, 4.
5. LACKO, M. (zost.): Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. Bratislava 2009, 220 s. + prílohy.
6. LACKO, M. – KLUBERT, T. – VARŠO, I.: Historické rozhľady, roč. V, č. 5, Bratislava 2009, 185 s.
7. LACKO, M.: Denník slovenského dôstojníka z nacistickej internácie (august – október 1944). I. časť. (v spoluautorstve s M. Bachratým). Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 48 – 63.
8. LACKO, M.: Denník slovenského dôstojníka z nacistickej internácie (august – október 1944). II. časť. (v spoluautorstve s M. Bachratým). Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 68 – 85.
9. LACKO, M.: Nacistická poprava v Dubnici nad Váhom. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 56 – 58.
10. MEDVECKÝ, M.: Pamäť národa (šéfredaktor), roč. V, č. 1.
11. SIVOŠ, J.: Pamäť národa (redaktor čísla 2, 3, 4/2009)
12. SOKOLOVIČ, P.: Pamäť národa (redaktor čísla 2, 3, 4/2009)
13. SOKOLOVIČ, P.: Sťažnosť trnavských radikálov Alexandrovi Machovi, hlavnému veliteľovi HG. Pamäť národa, roč. V, č. 4, 2009, s. 53 – 56.
14. SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika očami mladých historikov VIII. Bratislava 2009, 523 s.

GII – rôzne publikácie a dokumenty, ktoré nemožno zaradiť do žiadnej z predchádzajúcich kategórií (14)

1. HLAVÁČOVÁ, A.: Úvod. In: BOBALIK, J.: Sedem rokov na Severe. Bratislava, 2009, s. 5 – 11.
2. JAKUBČIN, P.: Štyridsať rokov brutality. Seredské novinky. Mesačník občanov mesta Sereď, roč. VII., december 2009, č. 10, s. 6.
3. KLUBERT, T.: Na úvod. Pamäť národa, roč. V, č. 2, 2009, s. 2 – 3.
4. KLUBERT, T.: Rozhovor s Pavlom Papšom, členom Klubu priateľov vojenskej histórie Slovenska. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 89 – 92.
5. KLUBERT, T.: November 89. Stredoeurópska lavína. Pravda, č. 264, 16. 11. 2009, s. 17.
6. KRAJNÁK, O.: Nech sa hrôzy totalitných režimov neopakujú. Katolícke noviny, 15. 11. 2009, s. 20.
7. LACKO, M.: Piešťany a vznik Slovenského štátu (I.). Piešťanský týždeň, roč. XVIII, č. 12, 17. marca 2009, s. 8.
8. LACKO, M.: Piešťany a vznik Slovenského štátu (II.). Piešťanský týždeň, roč. XVIII, č. 17, 24. marca 2009, s. 8.
9. LACKO, M.: Február 1948 (komunistický prevrat) a Piešťany. Piešťanský týždeň, roč. XVIII, č. 10, 3. marca 2009, s. 10.

012345678910111213

10. LACKO, M.: Odhalili pamätník padlým Modrovčanom. Piešťanský týždeň, roč. XVIII, č. 46, 10. 11. 2009, s. 41.
11. LACKO, M.: Rozhodujúcou silou SNP neboli komunisti, ale armáda. Pravda, 28. 8. 2009, s. 13.
12. OTOČKOVÁ, J.: Medzinárodný projekt Pamäť národa. Pamäť národa, roč. V, č. 3, 2009, s. 86 – 88.
13. PETRANSKÝ, I. A.: Založenie Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície. Pamäť národa, roč. V, č. 1, 2009, s. 72 – 74.
14. SOKOLOVIČ, P.: Slovo na úvod. In: SOKOLOVIČ, P. (zost.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Bratislava 2009, s. 14 – 16.

ÚČASŤ PRACOVNÍKOV NA VEDECKÝCH KONFERENCIÁCH A SEMINÁROCH

Pracovníci ÚPN sa aktívne zúčastňovali na vedeckých konferenciách a seminároch organizovaných Ústavom pamäti národa a inými inštitúciami na Slovensku a v zahraničí:

- BALUN, P. – FIAMOVÁ, M.: Činnosť Ústavu pamäti národa. Konferencia Životní příběhy obětí stalinismu, Praha, Česko 21. – 24. 2. 2009.
- BALUN, P.: Nežná revolúcia pohľadom ŠtB. Konferencia Rozvoj teórie a praxe trhovej ekonomiky na Slovensku po roku 1989, Nové Zámky 2. 12. 2009.
- DUBOVSKÝ, P. – MACO, J.: Využívanie archívu ÚPN verejnosťou a ochrana údajov a obmedzenia prístupu k nim. Sympóziu Skúsenosti postkomunistických krajín s archívmi bývalých bezpečnostných zložiek, Praha, Česko 25. – 27. 5. 2009.
- DUBOVSKÝ, P. – MACO, J.: Podmienky preberania materiálov od bývalých riadiacich a bezpečnostných zložiek totalitných štátov v Ústave pamäti národa. Sympóziu Skúsenosti postkomunistických krajín s archívmi bývalých bezpečnostných zložiek, Praha, Česko 25. – 27. 5. 2009.
- DUBOVSKÝ, P. – PYTLÍK, P.: Archívne pomôcky v archíve ÚPN. Sympóziu Skúsenosti postkomunistických krajín s archívmi bývalých bezpečnostných zložiek, Praha, Česko 25. – 27. 5. 2009.
- DUBOVSKÝ, P.: Prístupnosť archívov bývalej ŠtB ako základ vyrovnávania sa s totalitnou minulosťou. Konferencia Zväzky tajných služieb ako zdroj historického poznania, Sofia, Bulharsko 7. – 9. 4. 2009.
- DUBOVSKÝ, P.: Cirkev a November 1989. Seminár Prenasledovanie Cirkvi v 80-tych rokoch 20. storočia. Spiš Františka Javorského, Spišská Nová Ves 26. 6. 2009.
- DUBOVSKÝ, P.: Cirkev a November 1989. Konferencia 20. výročie Nežnej revolúcie, Bratislava 11. – 12. 11. 2009.
- FIAMOVÁ, M.: Reakcie židovskej komunity na prenasledovanie a možnosti ich záchrany. Analýza problematiky na úrovni obce Zlaté Moravce. Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- GULA, M.: Štruktúra štátnej bezpečnosti na Slovensku v 70. a 80. rokoch. Seminár Prenasledovanie Cirkvi v 80-tych rokoch 20. storočia. Spiš Františka Javorského, Spišská Nová Ves 26. 6. 2009.

- GULA, M.: Štátna bezpečnosť a cirkev. Konferencia Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy, Bratislava 30. 9. – 2. 10. 2009.
- GULA, M.: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou na Slovensku. Konferencia 20 rokov slobody, Košice 9. 11. 2009.
- JAKUBČIN, P.: Mierové hnutie katolíckeho duchovenstva v plánoch štátnej moci. Konferencia Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy, Bratislava 30. 9. – 2. 10. 2009.
- JAŠEK, P.: Sociálna starostlivosť o slovenských vojakov v rokoch 1939 – 1944. Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- JAŠEK, P.: Odsun českých vojakov zo Slovenska po vzniku Slovenského štátu. Konferencia Rozbitie alebo rozpad. Historické reflexie zániku Česko-Slovenska, Bratislava 11. – 12. 3. 2009.
- JAŠEK, P.: Postavenie brancov z inkorporovaného územia v slovenskej armáde v rokoch 1939 – 1945. Konferencia Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937 – 1947, Spišská Belá 3. 10. 2009.
- JAŠEK, P.: November 89 v dobovej tlači. Konferencia 20. výročie Nežnej revolúcie, Bratislava, 11. – 12. 11. 2009.
- JAŠEK, P.: Pád komunizmu v regionálnej dobovej tlači. Konferencia Sloboda v neslobode. Príspevok disentu a médií k pádu totalitného režimu v Československu, Ružomberok 2. 12. 2009.
- KINČOK, B.: Činnosť slovenskej diplomacie pri pohraničnom incidente s Maďarskom pri obci Nová Ves nad Žitavou v septembri 1941. Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- KINČOK, B.: Spravodajský dôstojník Anton Tomeček. Konferencia Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945, Banská Bystrica 13. – 15. 10. 2009.
- KLUBERT, T.: Vznik a špecifiká ľudového súdnictva na Slovensku. Konferencia Okupace, kolaborace, retribuice, Praha, Česko 17. – 18. 3. 2009.
- LACKO, M.: Rusíni v 1. Slovenskej republike. Konferencia Karpatskí Rusíni v slovanskom svete: aktuálne problémy. Mošovce 27. 2. – 1. 3. 2009.
- LACKO, M.: Slovensko-maďarské konflikty v dokumentoch slovenskej armády. Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- LACKO, M.: Účasť slovenskej armády v ťažení proti Poľsku. Súčasný stav poznania a interpretácie. Konferencia Militarne i polityczne aspekty kampanii polskiej 1939 roku z perspektywy 70. Lecia, Wroclaw, Poľsko 24. – 25. 9. 2009.
- LACKO, M.: K otázke frontových obetí a štátnej spoľahlivosti brancov z inkorporovaných obcí. Konferencia Slovensko-poľské vzťahy v rokoch 1937 – 1947, Spišská Belá 3. 10. 2009.
- MACO, J. – ZEMAN, L.: Digitalizácia archíválií v Ústave pamäti národa. Sympóziu Skúsenosti postkomunistických krajín s archívmi bývalých bezpečnostných zložiek, Praha, Česko 25. – 27. 5. 2009.

012345678910111213

- MEDVECKÝ, M.: Nation's Memory Institute and Historico-political Education in Slovakia. Konferencia Was sollen unsere Kinder wissen?, Berlin, Nemecko 23. 6. 2009.
- MEDVECKÝ, M.: Štefan Handera – nepohodlný vedúci KSS. Konferencia Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945, Banská Bystrica 13. – 15. 10. 2009.
- MEDVECKÝ, M.: Problémy s bezpečnosťou (k niektorým aspektom povojnových procesov s pracovníkmi ľudského bezpečnostného aparátu). Konferencia Okupace, kolaborace, retribuice, Praha, Česko 17. – 18. 3. 2009.
- MIKLOVIČ, M.: Činnosť Hlavnej správy rozvedky v západnej Európe. Seminár Bezpečnostní složky a pád komunistického režimu, Praha, Česko 12. 11. 2009.
- MIKLOVIČ, M.: Inštitucionálne vyrovnávanie sa s totalitnou minulosťou. Kolokvium Európa dvadsať rokov po zmene, Nitra 9. 12. 2009.
- MITÁČ, J.: Bánovce nad Bebravou v rokoch 1943 – 1944. Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- MORBACHER, L.: November 1989 – konšpiračné teórie a skutočnosť. Konferencia 20. výročie Nežnej revolúcie, Bratislava 11. – 12. 11. 2009.
- MORBACHER, L.: Právo na ľudský život a právo cestovať. Konferencia 20 rokov slobody, Košice 9. 11. 2009.
- MORBACHER, L.: Zastrelení a zabití na československej železnej opone. Konferencia Nezapomeň na stenu smrti aneb 20 let od pádu železné opony, Mikulov, Česko 27. 11. 2009.
- NEUPAUER, F.: Projekt „Nenápadní hrdinovia“ z didaktického pohľadu. Seminár I mlčení je lež aneb jak učit o období komunismu, Ostrava, Česko 9. – 10. 12. 2009.
- NEUPAUER, F.: Obete totality – Nenápadní hrdinovia. Konferencia 50. léta očima dětí politických vězňů, Olomouc, Česko 20. 11. 2009.
- PALKO, V.: Odpor voči komunizmu v Zbore národnej bezpečnosti (1949 – 1953). Konferencia Odboj a odpor proti komunistickému režimu v Československu a strednej Európe, Praha, Česko 15. – 16. 4. 2009.
- PETRANSKÝ, I. A.: Represje wobec Kościoła katolickiego na Słowacji (1944 – 1948). Kolokvium Kościoł w okowach, Kraków, Poľsko 18. 2. 2009.
- PETRANSKÝ, I. A.: Retribúcia na Slovensku v roku 1948. Konferencia Okupace, kolaborace, retribuice, Praha, Česko 17. – 18. 3. 2009.
- PETRANSKÝ, I. A.: Aktivity Andreja Škrábika v období prvej Slovenskej republiky. Konferencia Katolícka cirkev v Slovenskej republike 1939 – 1945, Nitra 12. – 13. 5. 2009.
- PODOLEC, O.: Československé cirkevné zákony z roku 1949 a ich uplatňovanie. Kolokvium Kościoł w okowach, Kraków, Poľsko 18. 2. 2009.
- PODOLEC, O.: Legislatívne útoky totalitných režimov na vlastnícke právo v 20. storočí. Konferencia České a československé dějiny 20. století, Hradec Králové, Česko 25. – 26. 3. 2009.
- PODOLEC, O.: Rozbitie alebo rozpad pohľadom povojnového retribučného súdnictva. Konferencia Rozbitie alebo rozpad?, Bratislava 11. – 12. 3. 2009.

012345678910111213

- **PODOLEC, O.:** Obraz Slovenska po Salzburgu v správach domácich odbojových skupín do Londýna. Konferencia Slovensko medzi Salzburgom a Povstaním. Slovenská republika očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- **PODOLEC, O.:** K legislatívnemu rámcu kolektivizácie poľnohospodárstva v Československu. Konferencia Vývoj práva na Slovensku v rokoch 1948 – 1992, Bratislava 26. 11. 2009.
- **SIVOŠ, J.:** Činnosť XII. správy ZNB v období od novembra 1989 do februára 1990. Konferencia 20. výročie Nežnej revolúcie. Bratislava 11. – 12. 11. 2009.
- **SIVOŠ, J.:** Činnosť Správy kontrarozvedky v Bratislave v roku 1989. Seminár Bezpečnostní složky a pád komunistického režimu, Praha, Česko 12. 11. 2009.
- **SOKOLOVIČ, P.:** Salzburkské rokovania a perzekúcie veliteľov Hlinkovej gardy (na príklade Trnavy). Konferencia Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VIII, Trnava 20. – 22. 4. 2009.
- **SOKOLOVIČ, P.:** František Galan – hlavný veliteľ HG v úlohe podporovateľa Povstania. Konferencia Kolaborácia a odboj na Slovensku a v krajinách nemeckej sféry vplyvu v rokoch 1939 – 1945, Banská Bystrica 13. – 15. 10. 2009.
- **STREŠŇÁK, G.:** K problematike mimoriadnej skartácie materiálov ŠtB na Slovensku v roku 1989. Konferencia 20. výročie Nežnej revolúcie. Bratislava 11. – 12. 11. 2009.
- **STREŠŇÁK, G.:** Maďarská stránka udalostí roku 1989 vo svetle vybraných dokumentov ŠtB. Konferencia Rok 1989 a Maďari na Slovensku, Šamorín 18. 11. 2009.

7 EVIDENCIE A DATABÁZY

V roku 2009 sa pretransformovali do digitálnej obrazovej formy všetky registre XII. správy ZNB a krajských správ ZNB S-ŠtB a ich predchodcov na Slovensku. Spracovalo sa viac ako 13 000 elektronických dokumentov vo formátoch .jpg a .rtf.

Do alfanumerickej digitálnej formy sa previedli zachované registratúrne knihy KS ZNB S-ŠtB Banská Bystrica. Ide o 5 druhov registrov: Register tajných spolupracovníkov (RTS), Register kontrarozviedneho rozpracovania (RKR) a 3 série Všeobecný register (VR1, VR2 a VR3).

Druh	Počet kníh	Počet záznamov	Počet položiek	Počet údajov
RTS	2	4 669	17	30 851
RKR	4	1 573	31	12 723
VR1	20	20 007	85	165 735
VR2	3	2 811	48	36 460
VR3	3	3 928	51	36 132

Spolu bolo spracovaných 32 988 záznamov a v nich 297 790 údajov, pri premenlivom počte položiek (od 17 do 85). Tieto záznamy boli konsolidované pre tlač a podľa nich spracovaný menný index. K registrom bol spracovaný program elektronického vyhľadávania záznamov podľa šiestich položiek pre CD nosič.

Pri riešení projektu spracovania kartotečnej evidencie je potrebné previesť okolo 160 000 kariet do digitálnej obrazovej i alfanumerickej formy. V roku 2009 bola dokončená prvá etapa projektu. Bolo nasnímaných a primárne zaindexovaných 13 000 kariet. Do konca roka 2009 sa celkovo spracovalo (naskenovalo a primárne zaevidovalo) takmer 60 000 kariet. V ďalšom období sa predpokladá dokončenie skenovania a primárneho popisu kartotéky a následne úplný prevod údajov z kariet do alfanumerickej formy, ich analytické spracovanie a vydanie tlačou.

V rámci projektu spracovania skartačných rozkazov bolo v roku 2009 zaindexovaných základným indexom 3 900 strán dokumentov (1 342 dokumentov KS ZNB S ŠtB Banská Bystrica, 2 558 dokumentov KS ZNB S ŠtB Košice), ku ktorým je vyhotovených 4 424 elektronických záznamov bez vykonanej kontroly. Z celkového počtu 32 866 dokumentov (20 684, resp. 12 182), ktoré sú v Archíve ÚPN, bolo do konca roku 2009 spracovaných 12 % dokumentov.

V súvislosti s projektom vytvárania registra súdne rehabilitovaných osôb sa excerpovali údaje z 10 súdnych spisov, pričom sa dopĺňala údajová báza tých osôb, ktoré boli prenasledované komunistickým režimom o ďalších 80 osôb s príslušnými údajmi o ich kauzách. Začal sa spracovávať register súdených skupín a dokumenty z príslušných súdnych spisov prevádzat' do elektronickej formy. Cieľom je pripraviť hlbšiu analýzu

012345678910111213

a spracovanie súdnych procesov. Bolo zdigitalizovaných viac ako 500 dokumentov zo súdnych spisov (zápisnice z pojednávania, rozsudky, prípadne ďalšie materiály).

V rámci projektu tvorby registra funkcionárov a aparátov KSČ a KSS boli v spolupráci so Slovenským národným archívom v roku 2009 spracované ďalšie oficiálne dokumenty z plenárnych zasadnutí ÚV KSS z obdobia rokov 1969 – 1989 (zápisnice a prezenčné listiny zo zasadnutí), nachádzajúce sa v Slovenskom národnom archíve. Spracovali sa dokumenty zo 79 zasadnutí. Z týchto materiálov sa doplnil register funkcionárov KSS zverejnený na internetovej stránke ÚPN. V rámci tohto projektu sa v roku 2009 tiež zdigitalizovali dokumenty z plenárnych zasadnutí z konca roku 1989 pre prípravu webovej stránky k 20. výročiu Nežnej revolúcie. Doplnila sa evidencia zjazdov a funkcionárov KSS z obdobia 1945 – 1950.

Uskutočnila sa digitalizácia súpisu Židov z roku 1942 a údajov zo sčítania ľudu z roku 1940 pre okres Nitra z fondu Okresný úrad v Nitre (Štátny archív v Nitre, pobočka Nitra). Tvorbu databázy si vyžiadalo nedostatočné spracovanie údajov v databáze Súpis Židov z roku 1942 v tematickej skupine Osobné údaje pre okres Nitra. Dáta budú použité na skompletizovanie údajov na internetovej stránke ÚPN.

Bola dokončená i štatistika Židov na okupovanom území južného Slovenska a Podkarpatskej Rusi na základe sčítania obyvateľstva v roku 1938. Obsahuje názvy všetkých obcí okupovaných po Viedenskej arbitráži, ich názov počas prvej ČSR, ako aj súčasné pomenovanie, údaje o počte domov, celkový počet obyvateľstva a Židov v každej obci zvlášť, ako i súhrnné údaje pre každý okres a župu. Štatistika doplnená mapou odstúpených území bola umiestnená na internetovú stránku ÚPN.

ÚPN pokračoval aj v analýze a prístupňovaní personálnych štruktúr Hlinkovej gardy. V rámci organizačnej štruktúry uverejnil na svojej internetovej stránke teritoriálnu štruktúru Hlinkovej gardy, štruktúry hlavného veliteľstva, názvy krycích mien pohotovostných oddielov HG a zoznamy hodností radových gardistov, ako aj poddôstojníkov a dôstojníkov.

Dokončila a zverejnila sa databáza príslušníkov Hlavnej správy ŠtB Ministerstva vnútra SSR pôsobiacej na Slovensku v rokoch 1969 – 1974 (235 mien príslušníkov ŠtB). Dokončila a zverejnila sa aj databáza príslušníkov Spravodajského oddelenia 11. brigády Pohraničnej stráže (1973 – 1989) a Správy ŠtB v Košiciach (403 príslušníkov).

V rámci projektu „Prove“ sa začali práce na relačnej databáze príslušníkov ŠtB.

V roku 2009 sa začal spracovávať projekt automatizácie postupu relustrácie žiadateľov o sprístupnenie dokumentov po bezpečnostných zložkách

V záujme zabezpečenia kvality spracovávaných a zverejňovaných evidencií sa začali testovať evidencie a databázy sprístupňované ústavom a archivovať v základnom, dekomponovanom formáte.

8 VYDANÉ PUBLIKÁCIE

Vydávanie publikácií patrí medzi úlohy ÚPN podľa § 8, ods. 1, písm. h) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Publikačná činnosť sa v súčasnosti radí medzi priority ÚPN. V roku 2009 vyšlo celkovo 9 knižných publikácií. Pokračovalo sa aj vo vydávaní periodika Pamäť národa, ktoré vychádza od roku 2004. ÚPN v rámci publikačnej činnosti poskytuje priestor predovšetkým svojim pracovníkom, vytvoril si však aj okruh externých spolupracovníkov. Vydávané publikácie majú popri vedeckom charaktere aj popularizačný a umelecký rozmer. Z celkového počtu vydaných kníh bola 1 publikovaná v edícii Monografie, 3 v edícii Dokumenty, 2 v edícii Zborníky, 1 v edícii Memoáre a 2 mimo edície.

MONOGRAFIE

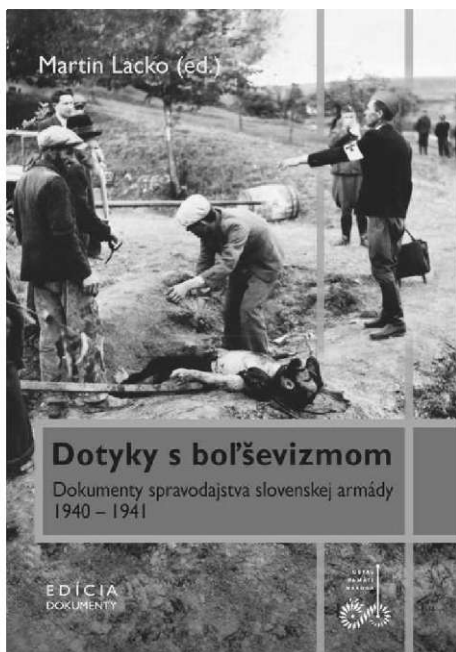

SOKOLOVIČ, P.: Hlinkova garda 1938 – 1945. 560 s., ISBN 978-80-89335-10-7.

Hlinkova garda, pôsobiaca na Slovensku v rokoch 1938 – 1945, bola fenoménom krátkeho, zato však na udalosti bohatého a protirečivého obdobia. Autor sa vo svojej práci venuje spoločenským podmienkam, ktoré viedli k vzniku HG, mapuje vývoj jej štruktúry, ako aj jej personálne obsadenie, činnosť gardy v marci 1939, jej úlohy pri konsolidácii nového štátu, či vzťahy s ozbrojenými silami. Podrobne dokumentuje účasť HG na protižidovských akciách, mapuje činnosť Pohotovostných oddielov HG, ako aj súdne procesy s členmi gardy po roku 1945. Autor vo svojej monografii dáva priestor aj menej známym skutočnostiam, ktoré čitateľom umožňujú, aby si vytvorili komplexný obraz o tejto organizácii a dobe, v ktorej pôsobila.

DOKUMENTY

LACKO, M. (ed.): Dotyky s bolševizmom. Dokumenty spravodajstva slovenskej armády 1940 – 1941. 260 s., ISBN 978-80-89335-11-4.

Publikácia predstavuje menej známu kapitolu dejín 20. storočia – osudy ukrajinských utečencov pred bolševickým režimom, pričom sa venuje aj otázke poznatkov o tomto režime počas druhej svetovej vojny na Slovensku. V lete 1941 sa na území východnej Haliče (bývalé východné Poľsko, dnes západná Ukrajina) nachádzalo až 50 tisíc slovenských vojakov. Títo sa na viacerých miestach stretali s dôkazmi otrasnej sociálno-ekonomickej situácie a proticirkevnej politiky sovietskeho režimu, ale najmä s následkami masového zabíjania politických väzňov (dovedna až 30 tisíc obetí) príslušníkmi NKVD. Práve na základe osobných svedectiev tisícok vojakov sa informácie – najprv o bolševických a nedlho

aj o nacistických zločinoch (či protižidovských pogromoch v Haliči) – rýchle rozšírili po celej slovenskej spoločnosti.

LETZ, R. – MATULA, P. (eds.): Dokumenty k procesu s Viliamom Žingorom a spol. 280 s., ISBN 978-80-89335-15-2.

Publikácia prostredníctvom úradných záznamov, hlásení bezpečnostných orgánov, zápisníc z výsluchov, výpovedí pred súdom a ďalších dobových dokumentov približuje jeden z najväčších vykonštruovaných politických procesov na Slovensku i v celej ČSR, ktorý sa konal 18. – 21. októbra 1950 v Bratislave. Viliam Žingor, popredný partizánsky veliteľ z obdobia druhej svetovej vojny, bol na základe falošného obvinenia, že je vodcom „reakčných živlov“ na Slovensku, odsúdený na trest smrti. Proces súčasne zapadal do politickej línie boja proti „slovenskému buržoáznemu nacionalizmu“, „separatizmu“ a „titoizmu“. Súčasťou publikácie sú aj dokumenty o rehabilitačnom súdnom konaní z roku 1968.

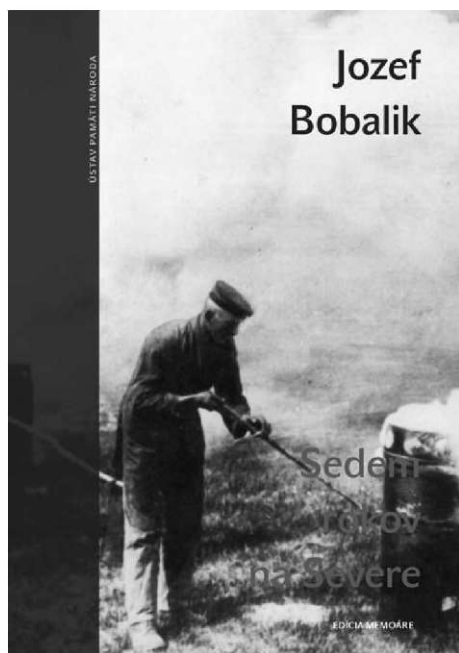
012345678910111213

MANDZÁK, D. A. (ed.): Dokumenty k procesu s Augustinom A. Machalkom a spol. 588 s., ISBN 978-80-89335-14-5.

V monsterprocese proti predstaviteľom reholí v Československu (A. A. Machalkovi a spoločníkom) úplne fungoval systém kabinetnej justície, keď ešte pred vynesením rozsudku bolo rozhodnuté o vine a treste obvinených rehoľníkov. Keďže justičné orgány nemali kontrolu nad vyšetrovaním, vyšetrovateľom sa otvorila možnosť používať nezákonné metódy a rehoľníci nemali možnosť skutočnej obhajoby. Boli obvinení zo zločinov proti republike, zo špionáže pre Vatikán, z prípravy protištátneho sprisahania atď. Desiati nevinní rehoľníci boli v tomto procese odsúdení celkom na 132 rokov väzenia a jeden doživotný trest, ktorý dostal slovenský redemptorista Ján Ivan Mastiliak.

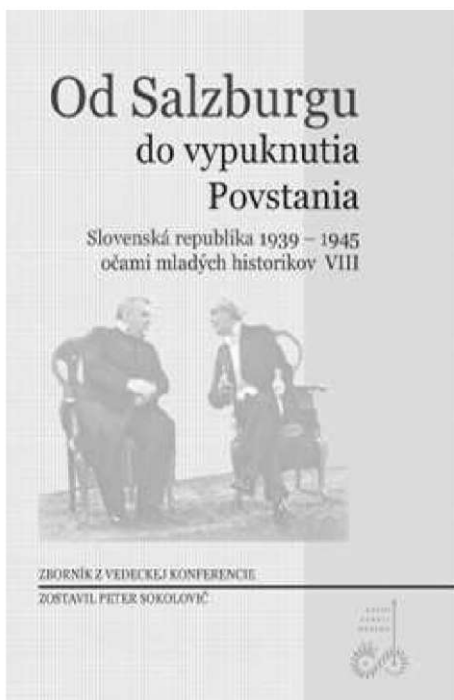
MEMOÁRE

BOBALIK, J.: Sedem rokov na Severe. 168 s., ISBN 978-80-89335-16-9.

Publikácia autobiograficky zachytáva roky autorovho života strávené na nútených prácach v pracovných lágroch. Svoju táborovú skúsenosť, ktorá J. Bobalika priviedla až na ďalekú Kolymu, sám nazýva „zapolárnou akadémieou“. Kým sovietska propaganda sa podpísala pod opciu občianstva, ktorej sa autor zúčastnil ako jeden z mnohých tisícov občanov Slovenska, sovietska NKVD stála za jeho vykonštruovaným procesom so strastiplnými dôsledkami. Kniha rozprávača s fenomenálnou pamäťou je napísaná pútavým štýlom. Spôsob, akým vykresluje sovietske pracovné tábory, vypovedá nielen o jeho skúsenosti, ale aj o skúsenosti občanov, zavlčených na nútené práce do Sovietskeho zväzu.

ZBORNÍKY

SOKOLOVIČ, P. (ed.): Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. 524 s., ISBN 978-80-89335-21-3.

Zborník z rovnomennej medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala 20. – 22. apríla 2009 v aule Pázmáneum Trnavskej univerzity, prezentuje 28 príspevkov mladých historikov venujúcich sa dejinám Slovenska v rokoch 1939 – 1945. Zborník zachytáva obdobie od salzburských rokovaní v lete 1940 až do vypuknutia Povstania na jeseň 1944. Príspevky sú zoradené do štyroch tematických kapitol: politika a spoločnosť, zahraničnopolitické aspekty, armáda a Hlinkova garda, hospodárstvo, cirkev a šport. Jednotlivé štúdié prinášajú nový pohľad na doteraz nespracované biele miesta v slovenskej historiografii dejín 20. storočia.

BALUN, P. (ed.): 1988. Rok pred zmenou. 396 s., ISBN 978-80-89335-13-8.

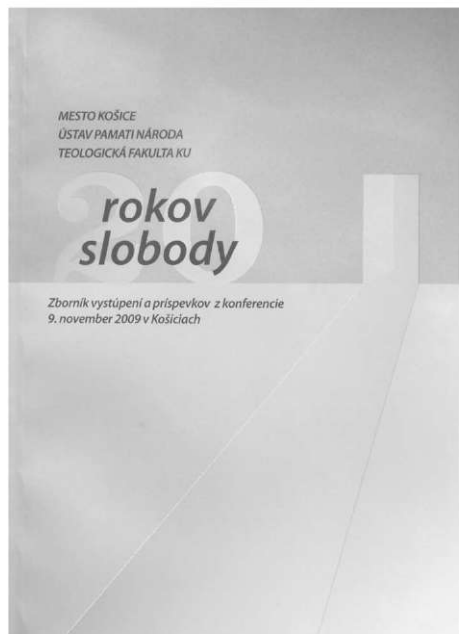
Zborník z rovnomenného medzinárodného seminára, ktorý sa konal 18. novembra 2008 v Bratislave, prináša odborné príspevky historikov zo Slovenska, Česka a Poľska o situácii v roku 1988, ako aj príspevky z diskusie predstaviteľov vtedajšej opozície. Publikácia obsahuje aj dokumenty, ktoré dopĺňajú jednotlivé štúdié a podávajú ucelený obraz o reforme štátnej bezpečnosti v roku 1988 a štátnobezpečnostnej situácii na Slovensku.

MIMO EDÍCIE

BALUN, P. – STREŠŇÁK, G. (eds.): **November. Očami ŠtB a ulice.** 264 s., ISBN 978-80-89335-22-0.

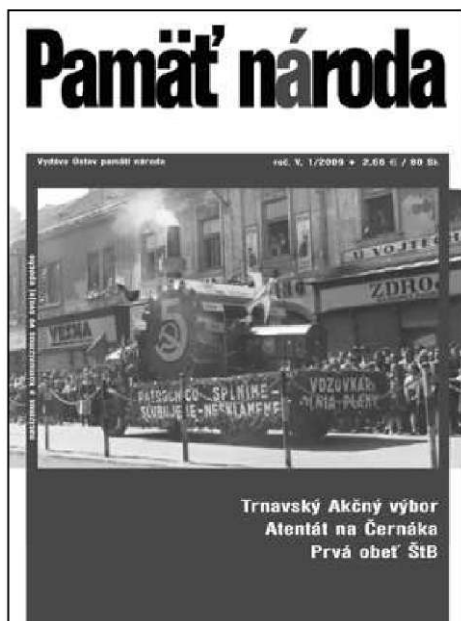
Ústav pamäti národa vydal pri príležitosti 20. výročia Nežnej revolúcie publikáciu, ktorá prostredníctvom bohatého obrazového materiálu a denných situačných správ ŠtB dokumentuje prelomové udalosti konca roku 1989. Konceptcia publikácie vychádza z komparácie pohľadov na udalosti objektívom fotografom s pohľadom príslušníkov Štátnej bezpečnosti. V publikácii je veľké množstvo doteraz neznámych fotografií od súkromných osôb, ktoré dokumentujú priebeh Nežnej revolúcie v regiónoch Slovenska. Fotografie dopĺňajú plagáty, letáky, výzvy, vyhlásenia, a humorné kresby dokresľujúce atmosféru tých dní.

KRAJŇÁK, M. (ed.): **20 rokov slobody.** 128 s.

Zborník vystúpení a príspevkov z konferencie konanej 9. novembra 2009 v Košiciach. Autormi sú slovenskí historici z Ústavu pamäti národa a Katolíckej univerzity venujúci sa moderným slovenským dejinám aj osobnosti spoločenského života. Jednotlivé štúdie prinášajú pohľad nielen na samotné novembrové udalosti, ale mapujú aj vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou a vývoj po Nežnej revolúcii. V zborníku sú aj štúdie o problematike cirkvi v období komunizmu, jej prenasledovaní aj postoji počas Novembra 1989. Druhú časť zborníka tvoria príspevky od aktérov novembrových udalostí, ktorí pripomínajú niektoré aspekty Nežnej revolúcie s dôrazom na situáciu v Košiciach. Vydalo Mesto Košice, ÚPN a Teologická fakulta Katolíckej univerzity.

ČASOPIS PAMÄŤ NÁRODA

V roku 2009 vyšli štyri čísla 5. ročníka štvrtročníka Pamäť národa. ÚPN v nich prezentoval výsledky vedeckej činnosti svojich pracovníkov a zároveň dal priestor aj odborníkom z iných inštitúcií zaoberajúcich sa témami súvisiacimi s výskumnými

012345678910111213

aktivitami ústavu. Jednotlivé čísla mali rozsah približne 100 strán formátu A4. Časopis uverejňoval vedecké štúdie, materiály, dokumenty, spomienky a iné odborné články. Okrem toho informoval verejnosť o činnosti ÚPN. Organizačne časopis pracoval na základe štatútu a organizačnej štruktúry vytvorenej v roku 2007. Za prípravu jednotlivých čísel, ich zostavenie a redakčnú úpravu bola zodpovedná redakcia na čele so šéfredaktorom Tomášom Klubertom. Posudzovanie odbornej kvality príspevkov bolo úlohou redakčnej rady zloženej z renomovaných odborníkov z ÚPN a iných vedeckých a akademických inštitúcií zo Slovenska i zahraničia. Na jej čele stál Róbert Letz. Vedecké štúdie okrem toho oponovali odborníci na danú problematiku. V roku 2009 boli v časopise uverejnené nasledujúce články:

1/2009

HALKO, Jozef: Na úvod.

MIKLOVIČOVÁ, Jana: Pôsobenie Akčného výboru Slovenského národného frontu v Trnave.

VICENOVÁ, Dominika: Kolektivizácia a jej obeť v obciach trenčianskeho regiónu v rokoch 1948 – 1960.

TOMEK, Prokop: Kto zabil Matúše Černáka?

FIAMOVÁ, Martina: Úloha žandárstva pri deportáciách Židov v roku 1942.

LACKO, Martin: Nacistická poprava v Dubnici nad Váhom.

MEDVECKÝ, Matej: Prvá obeť Štátnej bezpečnosti.

PETRANSKÝ, Ivan A.: Založenie Európskej siete úradov spravujúcich písomnosti tajnej polície.

MEDVECKÝ, Matej: Sprístupnenie archívnych pomôcok na webe je samozrejmosťou. Rozhovor s Ladislavom Bukovszkým.

PYTLÍK, Pavol: Kariéry v službách ŠtB – Ján Jackuliak, Michal Moroz.

KONC, Tomáš: Spomienky po 25 rokoch na exilovú náboženskú literatúru.

HLAVÁČOVÁ, Anna A.: Sága jednej rodiny.

LACKO, Martin: Janas, K.: Trenčianska župa (1940 – 1945). K niektorým otázkam vzniku, existencie a fungovania verejnej správy na Trenčiansku.

BALUN, Peter: Tadeusz Isakowicz-Zaleski: Księża wobec bezpieki (Vzťah kňazov k bezpečnosti).

Prehľad článkov uverejnených v roku 2008.

2/2009

KLUBERT, Tomáš: Na úvod.

SOKOLOVIČ, Peter: Jozef Bánay – lekár funkcionárom Hlinkovej gardy.

FIAMOVÁ, Martina: Cesta k socializácii československého poľnohospodárstva.

KINČOK, Branislav: Agentúrno-operatívna činnosť II. odboru Krajskej správy Ministerstva vnútra Bratislava v rokoch 1960 – 1964.

BACHRATÝ, Miroslav – LACKO, Martin: Denník slovenského dôstojníka z nacistickej internácie (august – október 1944), I. časť.

STRÁNSKÝ, Jiří: Komunismus po česku.

PODOLEC, Ondrej – KLUBERT, Tomáš: Správa o činnosti Sekcie vedeckého výskumu Ústavu pamäti národa v roku 2008.

PYTLÍK, Pavol: Kariéry v službách ŠtB – Štefan Homola, Michal Karchutňák.

SOKOLOVIČ, Peter: Rydlo, J.: Andrej Žarnov (1903 – 1982). Zborník o živote a diele univerzitného profesora MUDr. Františka Šubíka.

KATREBOVÁ-BLEHOVÁ, Beáta: Letz, R.: Odkaz živým. Prípady Albert Púčik a spol.

MEDVECKÝ, Matej: Londák, M.: Rok 1968 a ekonomická realita Slovenska.

3/2009

PEHR, Michal: Na úvod.

MIČIANIK, Pavel: Medzi nacizmom a komunizmom – Vyjednávacie velenia Rýchlej divízie s Červenou armádou o kapitulácii na Kaukaze v roku 1943.

KUBÍK, Petr: Zastoupení RSI v Bratislavě 1943 – 1945, osud italských královských diplomatů.

BABÁL, Michal: Akcia „B“ („Byty“) v Bratislave.

SIVOŠ, Jerguš: Stranícke a bezpečnostné opatrenia v súvislosti s 21. výročím vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa.

BACHRATÝ, Miroslav – LACKO, Martin: Denník slovenského dôstojníka z nacistickej internácie (august – október 1944), II. časť.

OTOČKOVÁ, Jana: Príbeh pamätníka – Anna Greňová.

KLUBERT, Tomáš: Slovensko poskytuje pre vojensko-historického nadšenca aj profesionála neuveriteľne veľa zaujímavých lokalít. Rozhovor s Pavlom Papšom.

OTOČKOVÁ, Jana: Medzinárodný projekt Pamäť národa.

GREGOR, Michal – SIVOŠ, Jerguš: Kariéry v službách ŠtB – Bohuš Vavro.

MITÁČ, Ján: Hetényi, M.: Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1939 – 1945.

JAŠEK, Peter: Luňák, P. (zost.): Plánování nemyslitelného. Československé válečné plány 1950 – 1990.

KÁDAROVÁ, Lenka: Blažek, P. – Eichler, P. – Jareš, J. a kol.: Jan Palach '69.

4/2009

PEKÁR, Martin: Na úvod.

KÁDAROVÁ, Lenka: Vykonštruovaný súdny proces so skupinou František Mihina a spol.

PALKO, Vladimír: Hranica pod drobnohľadom. Spravodajské oddelenie 11. brigády Pohraničnej stráže 1973 – 1989.

ŠABO, Dominik: Zo životných osudov misionára a kňaza Jozefa Baťa.

KINČOK, Branislav: Činnosť západonemeckej rozviedky (BND) proti Československu očami štátnej bezpečnosti.

SOKOLOVIČ, Peter: Sťažnosť trnavských radikálov Alexandrovi Machovi, hlavnému veliteľovi Hlinkovej gardy.

BALUN, Peter: Nežná revolúcia v hláseniach zvolenskej štátnej bezpečnosti.

OTOČKOVÁ, Jana: Príbeh pamätníka – Silvester Krčméry.

SIVOŠ, Jerguš: Kariéry v službách ŠtB – Ján Hanuliak.

BABÁL, Michal: Pávová, J.: Demagog ve službách strany. Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého.

FIAMOVÁ, Martina: Blažek, P. – Kubálek, M. (zost.): Kolektivizace venkova v Československu 1948 – 1960 a stredoevropské souvislosti.

JAKUBČIN, Pavol: Antalová, Z. – Klobočník, M.: Z prednej strany mreží.

9 AUDIOVIZUÁLNA TVORBA

PRODUKČIA A DISTRIBÚCIA DOKUMENTÁRNYCH FILMOV

V rámci výroby audiovizuálnych formátov sa ÚPN zameriava na produkciu dokumentárnych filmov s cieľom prezentovať ich postupne širokej verejnosti prostredníctvom televízneho vysielania, filmových festivalov, verejných prezentácií a vydávania DVD nosičov. V roku 2009 ÚPN dokončil samostatne či v koprodukcii tri dokumentárne filmy:

November + 20 (26')

Film je na pozadí rozprávania protagonistov Nežnej revolúcie prierezom prednovembrových, novembrových, ale aj ponovembrových udalostí, ktoré formovali tvár krajiny a ľudskosti. Je pohľadom mladého autora na Nežnú revolúciu. Vo filme rozprávajú jej známe tváre: Milan Kňažko, Ján Budaj, František Mikloško, Ján Čarnogurský či Ladislav Snopko. Vedúci výroby Ondrej Krajňák. Produkcia Eduard Stano. Odborná spolupráca Peter Balun. Zvuk Štefan Badura. Scenár, kamera a réžia Tomáš Vitek. © Ústav pamäti národa 2009.

Bohom zabudnuté kúty (32')

Dej filmu sa odohráva na slovensko-poľskom pohraničí, kde po vojne poľský veliteľ partizánskych oddielov Józef Kuraś, prezývaný tiež „Ogieň“, terorizoval slovenské, židovské i poľské obyvateľstvo. Dokument je výpoveďou obyvateľov, ktorých osudy navždy zmenila nespravodlivá hranica. Vedúci výroby Ondrej Krajňák. Produkcia Eduard Stano. Odborná spolupráca Ľubomír Ďurina, Martin Lacko. Zvuk Štefan Badura. Strih Alan Bezák. Kamera Ondrej Krajňák. Scenár a réžia Igor Sivák. © Ústav pamäti národa 2009.

Jozef a jeho bratia (45')

Životopisný príbeh Jozefa Bobalika hovorí o dobrovoľnom odchode optantov do Sovietskeho zväzu po druhej svetovej vojne. Ich naivné očakávania zakrátko narazili na krutú realitu stalinského režimu, ktorá prekonala aj tie najhoršie predstavy. Kamera Igor Sivák. Hudba Pavol Malovec. Strih Alan Bezák. Produkcia Ján Lipinský. Scenár a réžia Anna A. Hlaváčová. © Ústav pamäti národa a Združenie inteligencie Rusínov Slovenska 2009.

V roku 2009 sa začali aj práce na výrobe dvoch dokumentárnych filmov s pracovnými názvami Železná opona a Tóny a ticho.

Vďaka dostatočnému technickému vybaveniu si ÚPN sám zabezpečuje produkčné a post produkčné práce. Týka sa to nahrávacej a prepisovej techniky, kamery, strižne, osvetľovacej a premietacej techniky a čiastočne aj zvukovýroby. V rámci postprodukcie si samostatne zabezpečuje prepisy a kopírovanie nosičov. V roku 2009 sa rozmnožilo viac ako 300 nosičov.

Cieľom ÚPN je, aby väčšinu ním produkovanych filmov odvysielala verejnoprávna Slovenská televízia. V roku 2009 STV odvysielala štyri dokumentárne filmy ÚPN: V tieni času, Prežili sme gulag, Sviečková manifestácia a November +20. O ďalšie filmy prejavila STV záujem, mali by byť odvysielané v nasledujúcom roku. Okrem toho bol film Sviečková manifestácia odvysielaný v televízii LUX a film November +20 na programe Českej televízie ČT 24.

Filmy Ústavu pamäti národa boli prezentované na festivaloch. Dňa 17. júla 2009 bol na festivale Bažant Pohoda v Trenčíne prezentovaný film V tieni času. Na festivale V znamení ryby v Olomouci bol 2. októbra 2009 premietnutý film Prežili sme GULAG. Dokumentárny film Sviečková manifestácia bol premietaný 25. júla 2009 na Pilgrim festivale v Námestove. Okrem toho boli filmy ÚPN premietnuté na desiatkach podujatí (prednášky, besedy, sympózia, spomienkové stretnutia), ktoré po celom Slovensku i v zahraničí usporiadal ÚPN či iné inštitúcie.

ZAZNAMENÁVANIE VÝPOVEDÍ SVEDKOV OBDOBIA NESLOBODY

ÚPN aktívne pokračoval v projekte, ktorého cieľom je komplexne a systematicky zachytávať svedectvá prenasledovaných osôb. V roku 2009 nakrútil 38 svedeckých výpovedí. V prvom rade sa uprednostňovalo nakrúcanie pamätníkov, ktorí sú v zozname čakateľov na vydanie svedectva. Ich ďalší výber je odvodený od priorít ÚPN, ako aj fyzických a psychických dispozícií pamätníka. Rok 2009 bol v znamení osláv novembrovej revolúcie. Preto výber respondentov súvisel aj s výrobou dokumentárneho filmu o Novembri 1989. Okrem toho sa zaznamenávali svedecké výpovede politických väzňov, rehoľníkov, osôb zaradených v PTP, emigrantov a väzňov z koncentračných táborov. Dovedna ÚPN doteraz zaznamenal viac ako 200 svedeckých výpovedí osôb, ktoré sa stali obeťami nacistickej a komunistickej perzekúcie. Celkový čas videozáznamu prevyšuje 400 hodín. Zaznamenané výpovede boli zaevidované do databázy svedkov. Výpovede svedkov zostanú uložené v archíve ÚPN a budú slúžiť na bádateľské a vzdelávacie účely a na výrobu budúcich filmových dokumentov.

Pre zlepšenie prístupu širokej verejnosti k záznamom svedectiev sa ÚPN zapojil do medzinárodného projektu Pamäť národa (Memory of Nation, www.memoryofnation.eu), ktorého cieľom je prehľadne a zrozumiteľne sprístupniť bádateľom aj širokej verejnosti individuálne svedectvá pamätníkov významných dejinných udalostí dvadsiateho storočia (celé nahrávky, ukážky nahrávok, fotografie, denníky, archívne dokumenty a i.). ÚPN do konca roka 2009 realizoval touto formou aj s anglickým prekladom 13 svedectiev, ktoré umiestnil na portál memoryofnation.eu a na stránku ÚPN.

Na základe zmluvy ÚPN s Jazykovedným ústavom Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied sa realizoval prepis zaznamenaných zvukových výpovedí do písomnej elektronickej podoby. Prepisy ďalej slúžia na prehľadné spracovanie audiovizuálneho záznamu, na vedecké a bádateľské účely historikov, študentov, žurnalistov a podobne. Doteraz bolo realizovaných 40 prepisov.

10 POPULARIZAČNÉ A OSVETOVÉ AKTIVITY

Popularizačné a osvetové aktivity ÚPN uskutočňuje prostredníctvom výstav, besied, seminárov, kolokvií, prezentácií kníh, premietania filmov, prednášok či exkurzií. V roku 2009 bola veľká časť týchto projektov viazaná na okrúhle výročie Nežnej revolúcie.

PODUJATIA PRI PRÍLEŽITOSTI VÝROČÍ

Sviečková manifestácia

V marci 2009 uplynulo dvadsaťjeden rokov od sviečkovej manifestácie, ktorá bola významným prejavom občianskeho nesúhlasu so smerovaním spoločnosti na sklonku komunistického systému na Slovensku. ÚPN bol jedným z organizátorov osláv tohto výročia pod názvom Naša cesta k slobode spolu s Fórum kresťanských inštitúcií, občianskym združením Hlbiny a hlavným mestom SR Bratislavou. V rámci osláv sa uskutočnila 25. marca 2009 svätá omša v Dóme sv. Martina, spomienkové zhromaždenie na Hviezdoslavovom námestí (pod záštitou primátora Bratislavy Andreja Ďurkovského) a modlitbové zhromaždenie. ÚPN spolu s Fórum kresťanských inštitúcií a Univerzitným pastoračným centrom zorganizoval 6. apríla 2009 v Univerzitnom pastoračnom centre v Bratislave projekciu filmu Sviečková manifestácia alebo Bratislavský Veľký piatok a po nej diskusiu s predsedom Správnej rady ÚPN Ivanom A. Petranským, historikom Patrikom Dubovským a priamymi účastníkmi sviečkovej manifestácie.

November 1989

Pri príležitosti dvadsiateho výročia Nežnej revolúcie ÚPN pripravil desiatky podujatí v Bratislave, regiónoch Slovenska i v zahraničí.

ÚPN spolupracoval na projekte Pocta slobode – Tribute to Freedom, ktorý sa konal 15. a 16. augusta 2009 na hrade Devín – na multimediálnu prezentáciu ústav poskytol inštruktážne filmy o ochrane štátnych hraníc a fotografie obetí na hraniciach.

V dňoch 11. – 12. novembra 2009 ÚPN zorganizoval v Bratislave vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou 20. výročie Nežnej revolúcie. Podieľal sa na organizovaní ďalších vedeckých konferencií: 9. novembra 2009 to bola konferencia 20 rokov slobody v Košiciach a 2. decembra 2009 konferencia Sloboda v neslobode, príspevok disentu a médií k pádu totality v Ružomberku.

Výročie novembrových udalostí si ÚPN pripomenul aj sériou diskusných podujatí. V spolupráci s HN Clubom a Hospodárskymi novinami ÚPN usporiadal 12. novembra 2009 v Bratislave diskusný večer HN Clubu.

Diskusný večer HN Clubu

Dňa 13. novembra 2009 sa v Bratislave konalo diskusné fórum 20 rokov demokratických zmien v Európe a na Slovensku, ktoré zorganizovali ÚPN, Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku a Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku. O zmenách, ktoré nám priniesli slobodu, diskutovali so zástupcami mladej generácie predstavitelia vtedajšieho disentu Ján Čarnogurský, Ján Budaj a poslanci Európskeho parlamentu Anna Záborská a Boris Zala.

Dňa 15. novembra 2009 sa v Bojniciach uskutočnila spomienková slávnosť 20 rokov po Nežnej, ktorú zorganizovali Kultúrne centrum Bojnice, Politickí väzni – Zväz protikomunistického odboja a Ústav pamäti národa. V rámci projektu ÚPN Po stopách slobody sa v mestách na celom Slovensku konali diskusie, prednášky, projekcie dokumentárnych filmov a workshopy, zamerané najmä na študentov a mladú generáciu.

Diskusné fórum 20 rokov demokratických zmien v Európe a na Slovensku

012345678910111213

Dňa 27. októbra 2009 v Dome kultúry Zrkadlový háj v Bratislave ÚPN v spolupráci s kultúrnymi zariadeniami Petržalky pripravil slávnostnú premiéru dokumentárneho filmu November +20 za účasti tvorcov a protagonistov filmu. Na projekciu nadviazala diskusia s autorom a protagonistami filmu.

Publikum

Diskusia s autorom a protagonistami filmu

012345678910111213

ÚPN v spolupráci so Slovenským národným múzeom, Slovenským národným archívom a Národnou radou SR zorganizoval výstavu November '89, ktorá bola sprístupnená okrem Bratislavského hradu aj v Ríme a Berlíne.

Vernisáž výstavy November '89 na Bratislavskom hrade

Dňa 16. novembra 2009 bola na priečelí budovy Univerzity Komenského v Bratislave slávnostne odhalená pamätná tabuľa na počesť pochodu študentov bratislavských škôl, ktorý sa uskutočnil 16. novembra 1989. Tabuľa je dielom akademického sochára Jána Hoffstädtera. Podujatie zorganizovali ÚPN a Univerzita Komenského v Bratislave, odzneli na ňom príhovory predsedu Správnej rady ÚPN Ivana A. Petranského, rektora Univerzity Komenského v Bratislave Františka Gahéra a niektorých účastníkov pochodu.

Pamätná tabuľa na priečelí budovy Univerzity Komenského v Bratislave

0123456789**10**111213

V rámci osláv Novembra 1989 zorganizoval ÚPN prezentácie troch kníh. Dňa 29. októbra 2009 to bola publikácia Zoltana G. Meška *Po stopách komunizmu a míľniky slovenskej krúťňavy*, 5. novembra 2009 zborník 1988. Rok pred zmenou, ktorý zostavil Peter Balun, a 13. novembra 2009 obrazovo-dokumentačná kniha Petra Baluna a Gábora Strešňáka *November. Očami ŠtB a ulice*.

Prezentácia publikácie *Po stopách komunizmu a míľniky slovenskej krúťňavy*

ÚPN vytvoril internetovú stránku venovanú Novembru 1989 (www.17november1989), na ktorej zverejnil dokumenty, videozáznamy a fotografie týkajúce sa novembrovej revolúcie a informoval o svojich aktivitách k 20. výročiu Nežnej revolúcie.

VÝSTAVY

Vychádzajúc z úloh podľa § 8, ods. 1, písm. h) zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa usporiadal ÚPN aj v roku 2009 niekoľko výstav:

November '89

Jedným z podujatí, ktoré organizoval Ústav pamäti národa k 20. výročiu Nežnej revolúcie, bola séria výstav s tematikou Novembra 1989, o jeho priebehu, ako ho vnímali disidenti a občania, ako štátny aparát a ŠtB. Cieľom výstavy, ktorú okrem ÚPN pripravili Národná rada Slovenskej republiky, Slovenské národné múzeum a Slovenský národný archív, bolo ukázať návštevníkom udalosti Novembra 1989 v pútavej forme s využitím doplnujúceho textu objasňujúceho situáciu v Československu pred

novembrovými udalosťami a počas nich. Vernisáž výstavy sa konala 16. novembra 2009 na Západnej terase Bratislavského hradu. Výstava bola inštalovaná nielen v Bratislave, ale aj v Berlíne a Ríme, čím prispela k prezentácii Slovenska v zahraničí. Vernisáž výstavy v Ríme sa konala 18. novembra 2009 v priestoroch Slovenského inštitútu. V Berlíne bola výstava slávnostne otvorená 9. novembra 2009 v Slovenskom inštitúte a bola spojená s prednáškou pracovníka ÚPN Petra Baluna Die Samtene Revolution und die Staatssicherheit.

Výstava November '89

Feind ist, wer anders denkt (Nepriateľom je ten, kto inak zmýšľa)

Výstavu slávnostne otvorili 19. novembra 2009 vo foyer Univerzity Komenského v Bratislave. Okrem Ústavu pamäti národa ju pripravili BStU Berlin, Goethe-Institut Slowakei a Univerzita Komenského v Bratislave. Cieľom výstavy z dielne BStU bolo v populárnej forme oboznámiť širokú verejnosť s dejinami a metódami práce STASI – tajnej polície komunistickej Nemeckej demokratickej republiky. ÚPN ako partnerská organizácia na Slovensku prispela do expozície v Bratislave osobitným súborom panelov, venovaných dejinám československej komunistickej tajnej služby – Štátnej bezpečnosti, ktorými chcela dokumentovať organizáciu ŠtB a poukázať na formy prenasledovania nevinných občanov vlastného štátu. V rámci vernisáže diskutovala splnomocnenkyňa pre materiály po bývalej STASI Marianne Birtherlová s podpredsedom výboru ÚPN Marianom Gulom o zachovaných dokumentoch STASI

a ŠtB uložených v Nemecku a na Slovensku. Diskusia bola zverejnená na webovej stránke Goethe-Institut.

Dva z panelov o dejinách československej štátnej bezpečnosti

Prenasledovaní (výstava dokumentov o prenasledovaní cirkví)

Vernisáž výstavy sa uskutočnila v KC Bojnice 15. novembra 2009. Okrem Ústavu pamäti národa na výstave spolupracovali Kultúrne centrum Bojnice a Zväz protikomunistického odboja. Výstava dokumentovala rôzne formy prenasledovania cirkví komunistickou štátnou mocou v období neslobody. Osobitne poukazovala na politické monsterprocesy s biskupmi a rehoľníkmi. Cieľom bolo plasticky ukázať formy, ale aj metódy a dôsledky prenasledovania cirkví štátnym aparátom v rokoch totalitného zriadenia v Československu, v ktorom bola sloboda ducha podriadená vôli strany a jej prejavy sledované a potierané štátnymi orgánmi a ŠtB.

Ústav pamäti národa sa v rámci svojej činnosti zamerlal aj na pomoc pri organizovaní ďalších výstav. Poskytol fotodokumentáciu a odbornú pomoc pri realizácii výstavy Sloboda za cenu života v bývalých vojenských bunkroch v Bratislave-Petržalke, ktorej otvorenie bolo 4. júna 2009. Spolupracoval aj pri príprave expozície Grenze.Wildnis.Zukunft v Schloss Museum Linz, ktorá bola otvorená 4. júla 2009.

DISKUSNÉ PODUJATIA

V zmysle úloh ÚPN definovaných zákonom o pamäti národa ústav usporadúval diskusné fóra zamerané na prezentáciu výsledkov vedeckého výskumu a názorov na historické udalosti obdobia neslobody. V roku 2008 sa vytvoril pravidelný cyklus diskusií s názvom Diskusné večery Ústavu pamäti národa. Diskusie v rámci tohto cyklu sa konali v mesačných intervaloch (s výnimkou decembra) spravidla posledný štvrtok v mesiaci. Besedy sa uskutočnili v priestoroch Poľského inštitútu v Bratislave. V roku 2009 sa uskutočnili nasledujúce Diskusné večery Ústavu pamäti národa:

- 29. 1. 2009 Vznik československej federácie. Účastníci: O. Podolec (ÚPN), J. Marušiak (ÚPV SAV)
- 27. 2. 2009 Gustáv Husák. Účastníci: J. Rychlík (FF UK Praha), M. Zemko (HÚ SAV), M. Medvecký (ÚPN)
- 25. 3. 2009 Marec 1939. Účastníci: I. Kamenec (HÚ SAV), P. Mulík (SHÚ MS), P. Sokolovič (ÚPN)
- 29. 4. 2009 Riadená demokracia. Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Účastníci: F. Vnuk (Historický odbor MS), M. Syrný (Múzeum SNP Banská Bystrica), T. Klubert (ÚPN)
- 27. 5. 2009 Prípravy Povstania roku 1944. Účastníci: J. Jablonický (ÚPV SAV), J. Stanislav (Múzeum SNP Banská Bystrica), T. Klubert (ÚPN)
- 25. 6. 2009 Pád komunizmu v Poľsku a jeho odozva na Slovensku. Účastníci: J. Rychlík (FF UK Praha), J. Čarnogurský, L. Kaminski (IPN Warszawa), T. Klubert (ÚPN)
- 30. 7. 2009 Ústavný systém prvej Slovenskej republiky. Účastníci: K. Zavacká (ÚŠP SAV), A. Hrnko, M. Lacko (ÚPN), O. Podolec (ÚPN)
- 27. 8. 2009 August 1969 a nástup normalizácie. Účastníci: O. Tůma (ÚSD AV ČR Praha), S. Sikora (HÚ SAV), P. Jašek (ÚPN)
- 24. 9. 2009 Na oboch stranách frontu. Slováci a nacistická agresia proti Poľsku v septembri 1939. Účastníci: P. M. Majewski (Múzeum druhej svetovej vojny Gdansk), P. Jašek (ÚPN)
- 28. 10. 2009 Cirkevné zákony z roku 1949 a prenasledovanie cirkví v komunistickom Československu. Účastníci: J. Pešek (HÚ SAV), M. Šabo, P. Jakubčín (ÚPN)
- 26. 11. 2009 Viedenská arbitráž a jej dôsledky. Účastníci: L. Deák (HÚ SAV), A. Simon (Fórum Inštitút), J. Mitáč (ÚPN)

Okrem tohto projektu ÚPN zorganizoval desiatky ďalších diskusných podujatí, prednášok a besied na Slovensku aj v zahraničí, ktoré boli zamerané na najrôznostranejšie cieľové skupiny.

**DISKUSNÉ
VEČERY
ÚSTAVU
PAMÄTI
NÁRODA**

Diskusný večer o Gustávovi Husákovi

EXKURZIE

V roku 2009 sa v ÚPN uskutočnili exkurzie predovšetkým do Archívu ÚPN. Cieľom exkurzií bolo oboznámiť záujemcov s prácou ústavu. Dňa 17. apríla navštívilo ÚPN 12 účastníkov z German Marschall Fund (USA), v ten istý deň archív navštívilo aj 14 študentov zo Združenej školy sv. Vincenta de Paul, 15. mája 6 občianskych aktivistov zo Srbska (organizácia Človek v ohrození), 27. novembra 10 účastníkov z mimovládnych organizácií zo Srbska a Poľska (organizácia Človek v ohrození), 27. novembra 48 žiakov zo Základnej školy Kráľová pri Senci, 3. decembra 21 študentov z Katedry kultúrnej antropológie FiF UK Bratislava a 3. decembra 20 študentov kurzu Pramene k dejinám totalitných inštitúcií na Slovensku z FiF UK Bratislava. Celkovo bolo v rámci exkurzií v ÚPN 131 návštev.

INÉ AKTIVITY

Medzi osvetové aktivity ÚPN v roku 2009 patrili aj prezentácie vydaných publikácií za účasti autorov. Podujatia boli spojené s besedou na tému, ktorej sa venovala prezentovaná kniha. V roku 2009 sa uskutočnilo 10 samostatných knižných prezentácií. Konali sa predovšetkým v Bratislave, hlavne v priestoroch kníhkupectva Svet knihy

a Klubu spisovateľov, ale aj na Generálnom biskupskom úrade Evanjelickej cirkvi a. v. v Bratislave či v katedrálom chráme Povýšenia sv. Kríža.

Prezentácia publikácie Z prednej strany mreží

Z prezentácie publikácie Dokumenty k procesu s Augustinom A. Machalkom a spol.

ÚPN sa snaží svojimi aktivitami, hlavne vedeckými i populárno-vedeckými výstupmi preniknúť medzi širokú verejnosť, predovšetkým medzi mládež. Jeho činnosť a knižné publikácie boli prezentované v rámci rôznych spoločenských podujatí na celom Slovensku, okrem iného na festivale Bažant Pohoda v Trenčíne v júli 2009, na podujatí

012345678910111213

Boje na Hrone 1945 v Starom Tekove v júli 2009, pri oslavách výročia Povstania v Banskej Bystrici v auguste 2009, oslavách výročia Povstania v obci Stará Kremnička v septembri 2009 či rekonštrukcii bojov o Telgárt (september 1944) v septembri 2009.

Stánok ÚPN na festivale Bažant Pohoda v Trenčíne

ÚPN druhýkrát predstavil svoju knižnú produkciu aj na najväčšom slovenskom knižnom veľtrhu Bibliotéka, ktorý sa uskutočnil v Bratislave 5. – 8. novembra 2009. Súčasťou prezentácie bol aj sprievodný program (prezentácie a autogramiády kníh našich autorov).

ÚPN nadviazal spoluprácu s televíziou JOJ, a to dvomi projektmi, ktorých cieľom je predstaviť televíznym divákovi príbehy obetí vojny a komunistickej totality. V rámci týždenného cyklu Neumlčaní, vysielaného v hlavných správach v sobotu na programoch JOJ a JOJ +, sa predstavujú osudy obetí obdobia neslobody na základe záznamov ich výpovedí, ktoré realizoval ÚPN. Prvé vysielanie sa uskutočnilo 12. septembra 2009. Do 31. decembra 2009 televízia JOJ odvysielala 17 častí. V decembri začal prvým dielom aj spoločný projekt televízie JOJ a ÚPN Zločiny minulosti, ktorý predstavil divákovi v spravodajskej relácii Krimi Noviny informácie o zločinoch nacizmu a komunizmu.

V roku 2009 sa začali prípravy na výrobu publicisticko-dokumentárneho cyklu V pazúroch totality. Cieľom projektu je zviditeľniť organizáciu a praktiky ŠtB v súvislosti s prenasledovaním slovenského obyvateľstva v období neslobody. V rámci prípravnej fázy sa historici ÚPN zaoberali výberom a spracovaním tém, ktoré budú realizované v nasledujúcej fáze výroby. Do konca roka 2009 sa zozbieralo 21 námetov na televízne spracovanie. ÚPN je koproducentom a garantom projektu.

11 VZDELÁVACIE AKTIVITY

Ústav pamäti národa zabezpečuje širokú škálu prednášok pre žiakov a študentov všetkých typov škôl. Školy si môžu vybrať z 50 tém prednášok pracovníkov ÚPN. V roku 2009 v rámci tohto projektu odznelo viac ako sto prednášok:

- 18. 2. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, súkromné gymnázium, Žilina
- 18. 2. 2009 GULA, Marian: Vyrovnanie sa s komunistickou minulosťou, súkromné gymnázium, Žilina
- 11. 3. 2009 GULA, Marian: Vyrovnanie sa s komunistickou minulosťou, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
- 17. 3. 2009 PASTVOVÁ, Emília: Cirkevná politika a postup štátnych orgánov voči cirkvám na Slovensku po januári 1970, Gymnázium matky Alexie, Bratislava (2 prednášky)
- 18. 3. 2009 PASTVOVÁ, Emília: Cirkevná politika a postup štátnych orgánov voči cirkvám na Slovensku po januári 1970, Gymnázium matky Alexie, Bratislava (2 prednášky)
- 18. 3. 2009 PALKO, Vladimír: Monsterprocesy ako nástroj upevňovania komunistickej moci v 50. rokoch. Bernard Jaško a spol., Pedagogická a kultúrna akadémia, Modra
- 18. 3. 2009 PALKO, Vladimír: Sovietske pracovné tábory – GULAG, Pedagogická a kultúrna akadémia, Modra
- 18. 3. 2009 MIKLOVIČ, Michal: Organizácia a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1948 – 1989, Pedagogická a kultúrna akadémia, Modra
- 18. 3. 2009 MIKLOVIČ, Michal: Činnosť ŠtB po 17. novembri 1989, Pedagogická a kultúrna akadémia, Modra
- 23. 4. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Gymnázium A. Vrábla, Levice
- 28. 4. 2009 LACKO, Martin: Na „správnej“ i „nesprávnej“ strane, Gymnázium matky Alexie, Bratislava
- 28. 4. 2009 KLUBERT, Tomáš: Začiatok studenej vojny, Gymnázium matky Alexie, Bratislava
- 5. 5. 2009 MEDVECKÝ, Matej: Štátna bezpečnosť a nástup komunizmu, SOŠ automobilová, Košice
- 5. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, SOŠ automobilová, Košice
- 5. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, SOŠ automobilová, Košice
- 5. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, SOŠ automobilová, Košice
- 5. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, Univerzitné pastoračné centrum Dr. Š. Heseka, Prešov
- 5. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Univerzitné pastoračné centrum Dr. Š. Heseka, Prešov
- 5. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Univerzitné pastoračné centrum Dr. Š. Heseka, Prešov

012345678910**11**1213

- 6. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Stredná združená škola sv. Bazila Veľkého, Prešov
- 6. 5. 2009 NEUPAUER, František: Akcia K a odsúdení, Stredná združená škola sv. Bazila Veľkého, Prešov
- 6. 5. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, Gymnázium sv. Moniky, Prešov
- 6. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium sv. Moniky, Prešov
- 6. 5. 2009 SIVOŠ, Jerguš: Únosy ako metóda činnosti ŠtB, gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 MIKLOVIČ, Michal: Železná opona, gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 SIVOŠ, Jerguš: Štátna bezpečnosť a November 1989 na Slovensku, gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 MIKLOVIČ, Michal: ÚPN a vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou, gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 SIVOŠ, Jerguš: ŠtB na Slovensku (1948 – 1989), gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 MIKLOVIČ, Michal: ŠtB a problematika „voľnej mládeže“, gymnázium, Želiezovce
- 6. 5. 2009 BALUN, Peter: Charta 77, gymnázium, Nové Zámky
- 6. 5. 2009 BALUN, Peter: Krízové roky 1968/1969, gymnázium, Nové Zámky
- 6. 5. 2009 MEDVECKÝ, Matej: Štátna bezpečnosť a nástup komunizmu, ZŠ Mirka Nešpora, Prešov
- 6. 5. 2009 MEDVECKÝ, Matej: Štátna bezpečnosť a nástup komunizmu, Gymnázium a ZŠ sv. Mikuláša, Prešov
- 6. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, ZŠ Mirka Nešpora, Prešov
- 6. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, Gymnázium a ZŠ sv. Mikuláša, Prešov
- 6. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, Mládežnícky parlament, Prešov,
- 6. 5. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody a projekt Nenápadní hrdinovia, Mládežnícky parlament, Prešov
- 6. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Gymnázium sv. Moniky, Prešov (2 prednášky)
- 6. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Stredná združená škola sv. Bazila Veľkého, Prešov (2 prednášky)
- 6. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Mládežnícky parlament, Prešov
- 7. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov
- 7. 5. 2009 LACKO, Martin: Pramene k dejinám obdobia neslobody, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov
- 7. 5. 2009 NEUPAUER, František: Život Františka Paňáka a projekt Nenápadní hrdinovia, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov

012345678910**11**1213

- 7. 5. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950-1954, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov
- 7. 5. 2009 MEDVECKÝ, Matej: Štátna bezpečnosť a nástup komunizmu, Metodicko-pedagogické centrum, Prešov
- 11. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium P. O. Hviezdoslava, Kežmarok
- 12. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, SOU elektrotechnické, Poprad
- 12. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, ZŠ Daniela Fischera, Kežmarok
- 25. 5. 2009 KINČOK, Branislav: Štruktúra a činnosť ŠtB na Slovensku v rokoch 1954 – 1968, ZŠ Andreja Kmeťa, Levice (2 prednášky)
- 25. 5. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody a projekt Nenápadní hrdinovia, ZŠ Andreja Kmeťa, Levice
- 25. 5. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, ZŠ Andreja Kmeťa, Levice
- 2. 6. 2009 BABÁL, Michal: Akcia B a jej priebeh v rokoch 1952 – 1953. Očista Bratislavy 1948 – 1949, základná škola, Dolná Tižiná
- 2. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, Cirkevná ZŠ sv. apoštola Pavla, Sihelné
- 2. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Cirkevná ZŠ sv. apoštola Pavla, Sihelné
- 3. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, základná a materská škola, Turčianske Teplice
- 3. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, základná a materská škola, Turčianske Teplice
- 3. 6. 2009 BABÁL, Michal: Akcia B a jej priebeh v rokoch 1952 – 1953. Očista Bratislavy 1948 – 1949, gymnázium, Martin
- 3. 6. 2009 FIAMO VÁ, Martina: Násilná kolektivizácia, gymnázium, Martin
- 3. 6. 2009 BABÁL, Michal: Akcia B a jej priebeh v rokoch 1952 – 1953. Očista Bratislavy 1948 – 1949, Gymnázium sv. Andreja, Ružomberok
- 5. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium Ľ. Štúra, Trenčín
- 5. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, ZŠ Janka Kráľa, Nová Dubnica
- 5. 6. 2009 KRAJŇÁK, Ondrej: Zločiny komunizmu na Slovensku, dokumentárne filmy, Gymnázium Ľ. Štúra, Trenčín
- 5. 6. 2009 KRAJŇÁK, Ondrej: Zločiny komunizmu na Slovensku, dokumentárne filmy, ZŠ Janka Kráľa, Nová Dubnica
- 9. 6. 2009 BABÁL, Michal: Akcia B a jej priebeh v rokoch 1952 – 1953. Očista Bratislavy 1948 – 1949, gymnázium, Žilina
- 9. 6. 2009 JAŠEK, Peter: Politické procesy na Slovensku, gymnázium, Žilina
- 9. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, Gymnázium V. B. Nedožera, Prievidza
- 9. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium V. B. Nedožera, Prievidza

012345678910**11**1213

- 10. 6. 2009 FIAMOVÁ, Martina: Násilná kolektivizácia, ZŠ Topoľová, Nitra
- 10. 6. 2009 MORBACHER, Ľubomír: Systém ochrany štátnej hranice s Rakúskom (1948 – 1989) a jeho obeť, ZŠ Topoľová, Nitra
- 10. 6. 2009 FIAMOVÁ, Martina: Násilná kolektivizácia, ZŠ Fatranská, Nitra
- 10. 6. 2009 MORBACHER, Ľubomír: Systém ochrany štátnej hranice s Rakúskom (1948 – 1989) a jeho obeť, ZŠ Fatranská, Nitra
- 10. 6. 2009 GULA, Marian: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou, gymnázium, Gelnica
- 10. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody a projekt Nenápadní hrdinovia, gymnázium, Gelnica
- 10. 6. 2009 GULA, Marian: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou, Základná a materská škola sv. Marka Krížina, Košice
- 10. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Základná a materská škola sv. Marka Krížina, Košice
- 11. 6. 2009 BABÁL, Michal: Nenápadní hrdinovia, Stredná priemyselná škola stavebná, Banská Bystrica
- 11. 6. 2009 JAKUBČIN, Pavol: Nenápadní hrdinovia, Stredná priemyselná škola stavebná, Banská Bystrica
- 11. 6. 2009 GULA, Marian: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou, Cirkevná spojená škola, Snina
- 11. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Cirkevná spojená škola, Snina
- 12. 6. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Nenápadní hrdinovia, obchodná akadémia, Pezinok
- 12. 6. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Pomocno-technické prápory 1950 – 1954, obchodná akadémia, Pezinok
- 12. 6. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Nenápadní hrdinovia, obchodná akadémia, Pezinok
- 12. 6. 2009 GULA, Marian: Vyrovnávanie sa s komunistickou minulosťou, Základná škola Široké, Široké
- 12. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Základná škola, Široké
- 15. 6. 2009 BABÁL, Michal: Hľadanie obetí totality, Obchodné učilište internátne, Prakovce
- 16. 6. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Nenápadní hrdinovia, základná škola, Marcelová
- 24. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium Ľ. Štúra, Zvolen
- 24. 6. 2009 BABÁL, Michal: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium Ľ. Štúra, Zvolen
- 24. 6. 2009 KÁDAROVÁ, Lenka: Nenápadní hrdinovia, Gymnázium Ľ. Štúra, Zvolen
- 25. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, Cirkevná ZŠ sv. Gorazda, Námestovo
- 25. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Cirkevná ZŠ sv. Gorazda, Námestovo
- 26. 6. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody, Základná a materská škola Štefana Moyzesa, B. Bystrica

012345678910**11**1213

- 26. 6. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Základná a materská škola Štefana Moyzesa, B. Bystrica
- 17. 9. 2009 JAŠEK, Peter: Normalizácia, Obchodná akadémia sv. T. Akvinského, Žilina
- 17. 9. 2009 MITÁČ, Ján: Činnosť partizánskych skupín na Slovensku (1944 – 1945), Obchodná akadémia sv. T. Akvinského, Žilina
- 17. 9. 2009 NEUPAUER, František: Nenápadní hrdinovia, Obchodná akadémia sv. T. Akvinského, Žilina
- 17. 9. 2009 JAŠEK, Peter: November 1989, základná škola, Brodno
- 17. 9. 2009 MITÁČ, Ján: Nenápadní hrdinovia, gymnázium, Žilina
- 17. 9. 2009 NEUPAUER, František: Obdobie neslobody a projekt Nenápadní hrdinovia, gymnázium, Žilina
- 5. 10. 2009 PALKO, Vladimír: Monsterprocesy ako nástroj upevňovania komunistickej moci v 50. rokoch. Bernard Jaško a spol., mesto, Šaľa
- 19. 10. 2009 KLUBERT, Tomáš: Vznik komunistickej diktatúry v Rusku, mesto, Šaľa
- 27. 10. 2009 JAŠEK, Peter: November 1989, Gymnázium F. V. Sasinka, Skalica
- 2. 11. 2009 MORBACHER, Ľubomír: Systém ochrany štátnej hranice s Rakúskom (1948 1989) a jeho obeť, mesto, Šaľa
- 2. 11. 2009 PASTVOVÁ, Emília: Cirkevná politika a postup štátnych orgánov voči cirkvám na Slovensku po januári 1970, mesto, Šaľa
- 5. 11. 2009 JAŠEK, Peter: November 1989, gymnázium, Sučany
- 10. 11. 2009 LACKO, Martin: Jáchymovské peklo, život a nesloboda v období komunizmu, základná škola, Spišské Vlachy
- 16. 11. 2009 JAŠEK, Peter: Normalizácia, mesto, Šaľa
- 24. 11. 2009 JAŠEK, Peter: November 1989, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica
- 24. 11. 2009 MEDVECKÝ, Matej: Štátna bezpečnosť a nástup komunizmu, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra
- 25. 11. 2009 JAŠEK, Peter: November 1989, gymnázium, Kremnica
- 26. 11. 2009 JAŠEK, Peter: Normalizácia, Prešovská univerzita, Prešov
- 27. 11. 2009 BALUN, Peter: November 1989 a ŠtB na Slovensku, Ekonomická univerzita Bratislava (detašované pracovisko), Nové Zámky

Ústav pamäti národa každoročne organizuje odborné kurzy pre vysokoškolských študentov. Jedným z nich je odborný kurz pre študentov Filozofickej fakulty UK v Bratislave pod názvom Pramene k dejinám totalitných inštitúcií. Kurz sa otvára každoročne od školského roka 2007/2008 a trvá dva semestre. Prednášajúcimi sú pracovníci ÚPN. Úvodná prednáška je venovaná legislatíve zaoberajúcej sa vyrovnávaním sa s totalitnou minulosťou po roku 1989 a základnými úlohami ÚPN. Prvý semester je zameraný na archívniectvo – študenti ako budúci bádatelia sa zoznámia s archívnymi fondmi i akvizičnou činnosťou Archívu ÚPN. Témami ďalších prednášok sú sprístupňovanie prameňov modernými metódami, digitalizácia archívnych dokumentov a ich miesto v informačnom systéme ÚPN. Zoznámia sa aj so zložkami ŠtB na centrálnej, krajskej a okresnej úrovni, ich premenami aj typmi vytváraných dokumentov. Pozornosť je venovaná aj vojenskej kontrarozviedke či procesu rekonštrukcie zničených dokumentov z proveniencie ŠtB. Časť kurzu sa uskutočňuje v priestoroch archívu ÚPN

012345678910**11**1213

a výklad je priamo doplnený ukázkami prameňov. Druhá časť kurzu sa zaoberá konkrétnymi otázkami obdobia neslobody. Jednotliví historici sprostredkujú študentom svoje praktické skúsenosti pri práci s prameňmi k problémom, na ktoré sa špecializujú. Prednášky sa zaoberajú aj inštitúciami, ktoré tvorili politický systém a režim Slovenskej republiky (1939 – 1945). V rámci obdobia komunistického režimu sa pozornosť koncentruje okrem iného na vznik, vývoj a organizáciu ŠtB, politické monsterprocesy či kolektivizáciu poľnohospodárstva.

Ďalší odborný kurz v roku 2009 bol pre študentov Filozofickej fakulty UK v Bratislave - Pramene k dejinám špeciálnych služieb v Československu 1918 – 1992 (s dôrazom na Slovensko). Odborným garantom a prednášajúcim kurzu je pracovník ÚPN Matej Medvecký. Dvojsemestrálny kurz sa prvýkrát konal v študijnom roku 2009/2010, je zameraný na vývoj štruktúry a metód práce tajných služieb, ktorých činnosť sa dotýkala Slovenska. Súčasťou kurzu sú prednášky o zaujímavých spravodajských prípadoch z obdobia Slovenskej republiky (1939 – 1945), o pôsobení Ústredne štátnej bezpečnosti, nemeckých tajných služieb i spravodajských aktivitách londýnskej vlády. Druhý semester bude zameraný na pôsobenie ŠtB na Slovensku v rokoch 1945 – 1948. Od jej úlohy pri komunistickom prevrate v roku 1948, popri pôsobení sovietskych tajných služieb i najvýznamnejších spravodajských služieb západných krajín až po pád komunistického režimu.

V rámci práce so študentmi začal ÚPN v spolupráci s Konfederáciou politických väzňov Slovenska v roku 2009 realizovať prvú etapu projektu Nenápadní hrdinovia v zápase s komunizmom 1945 – 1967. Projekt vznikol s cieľom pripomenúť si 20. výročie Nežnej revolúcie. Študenti základných a stredných škôl mali dokumentovať život generácie svojich starých rodičov, ktorých sa bytostne dotýkali udalosti nástupu komunistickej totality. Mali nájsť, zaznamenať a spracovať životné osudy tých, ktorí boli v zápase s totalitou prenasledovaní, väznení alebo prišli o život. Projekt sprevádzali prednášky a odborné konzultácie, ktoré pre študentov zabezpečil ÚPN. Do súťažného projektu sa prihlásilo 18 študentských prác. Väčšinu tvorili stredoškolské práce, no cenné boli i práce žiakov základných škôl. Dňa 7. decembra 2009 sa v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave pod záštitou primátora hlavného mesta SR Bratislavy Andreja Ďurkovského a s podporou poslancov Európskeho parlamentu Borisa Zalu, Petra Šťastného a Miroslava Mikolášika konala študentská konferencia, na ktorej študenti z 9 tímov prezentovali svoje práce. Odborná komisia práce vyhodnotila a najkvalitnejšie boli ocenené.

ÚPN pripravil a v roku 2009 začal realizovať dlhodobý projekt pre vysokoškolákov s názvom Po stopách slobody. Úlohou projektu je realizovať workshopy a semináre spojené s prednáškami a projekciou filmových dokumentov. ÚPN sa v projekte opiera o aktívnu spoluprácu slovenských vysokých škôl, najmä katedier histórie, žurnalistiky, masmediálnej komunikácie, prípadne sociológie, politológie a práva. Projekt má motivovať študentov k prezentácii a publikovaniu esejí, seminárnych, ročníkových prác a výrobe audiovizuálnych formátov o obetiach totalitných režimov. Do projektu sa zapojilo 27 katedier slovenských vysokých škôl. V novembri 2009 ÚPN v rámci projektu organizoval konferencie, semináre, projekcie a workshopy v desiatich slovenských

012345678910**11**1213

mestách: Košice, Prešov, Stará Ľubovňa, Ružomberok, Martin, Žilina, Trnava, Nitra, Banská Bystrica a Bratislava.

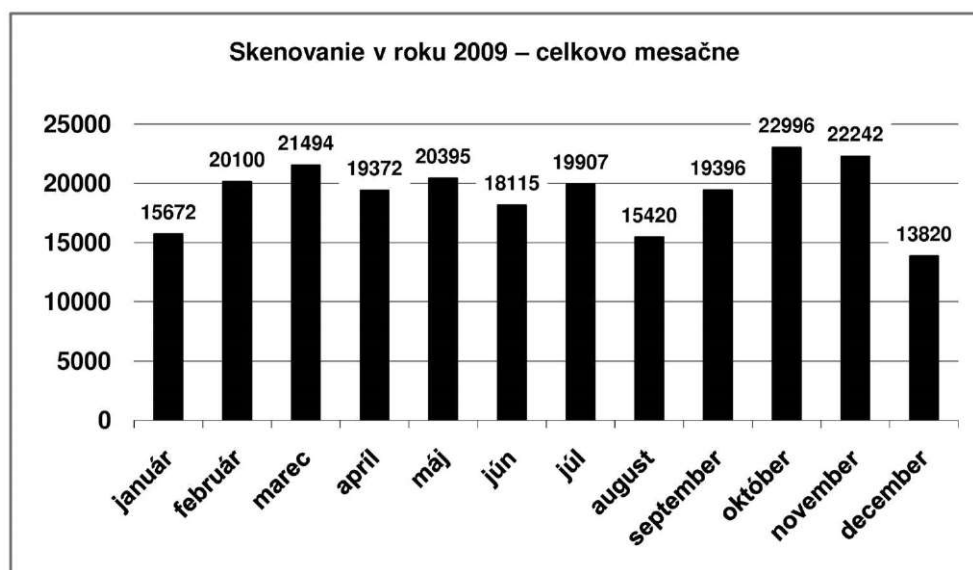

Zo študentskej konferencie projektu Nenápadní hrdinovia v zápase s komunizmom 1945 – 1967

12 INFORMATIKA

INFORMAČNÝ SYSTÉM ÚPN

Informačný systém ÚPN, ktorý sa buduje od začiatku vzniku ústavu, sa aj v roku 2009 dopĺňal digitalizovanými dokumentmi. Naskenovalo sa celkovo 230 tisíc strán dokumentov, z toho bolo 60 tisíc naskenovaných mikrofišov. Prednostne sa digitalizovali archívne dokumenty vyžadované pre potreby sprístupňovania podľa zákona č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa. Taktiež sa začala systematická digitalizácia zväzkového fondu Archívu ÚPN. V roku 2009 sa uzavrela dohoda s Národným bezpečnostným úradom o digitalizácii archívneho materiálu z archívu ústavu pre potreby NBÚ. Digitalizované boli aj dokumenty z archívov mimo ÚPN. Na to je vyčlenené zvláštne mobilné pracovisko. Vzhľadom na rôznu kvalitu predlôh (napr. poškodené dokumenty, nekvalitný papier, nekvalitná tlač, nečitateľné písmo) je potrebné pri digitalizácii dodržiavať určitý ochranný režim, čo má za následok štatistické výkyvy v rýchlosti skenovania. Graf priebehu digitalizácie v roku 2009:

Systém ukladania dokumentov v digitálnom archíve sa v roku 2009 nemenil. Nadalej sa používal komerčný dokumentačný systém Hummingbird DM na prezeranie, vyhľadávanie a ukladanie dokumentov. Súčasťou tohto systému sú aj softvérové aplikácie na precíznu digitalizáciu s podporou Virtual Rescan, aplikácia na šifrovanie údajov pred ich uložením v diskovom priestore a aplikácia na vytváranie verzií – najmä po modifikácii osobných údajov („začierňovanie“) pri sprístupňovaní dokumentov.

Súčasťou informačného systému je samostatná softvérová aplikácia Lustrator, ktorá sa používa na prehľadávanie množstva údajov v databázovom systéme evidencií ÚPN. V roku 2009 boli do tejto aplikácie k existujúcim údajom (registračné protokoly

krajských správ ŠtB, evidencia záujmových osôb (EZO), zjednotená evidencia (SEZO), vojenská kontrarozviedka, osoby v spisoch, digitalizované spisy, prevzaté spisy) pridané údaje prepísané z archívnych kníh vyšetrovacích spisov a údaje zo zoznamu rehabilitovaných. Vykonal sa analýza rozšírenia tejto aplikácie o vkladanie nových údajov (doteraz aplikácia slúžila výlučne na vyhľadávanie) a začalo sa so skúšobnou prevádzkou vkladania personálnych údajov príslušníkov ŠtB zo spisov, ktoré sa nachádzajú v Archíve ÚPN.

ZVEREJŇOVANIE INFORMÁCIÍ NA INTERNETOVEJ STRÁNKE

V roku 2009 sa pracovalo na zmene grafického vzhľadu internetovej stránky ÚPN. Rozdelili sa údaje, ktoré sa vzťahujú na obdobie 1939 – 1945, a údaje z obdobia 1945 – 1989 a informatívne údaje, ktoré sa týkajú činnosti ÚPN (napr. aktuálne informácie o podujatiach organizovaných ÚPN, informácie o spolupráci ÚPN s inými inštitúciami, upozornenia na zaujímavé projekty iných inštitúcií). Internetová stránka bola doplnená o titulky (bannery) pre dlhodobu aktuálne projekty.

Informatívne údaje sa denne dopĺňajú a aktualizujú. Údaje, ktoré vzniknú riešením projektových úloh v ÚPN, sa dopĺňajú podľa potreby. V roku 2009 pribudli na internetovej stránke ústavu nasledovné údaje získané dokumentárnou a výskumnou činnosťou:

- Organizačná štruktúra Hlinkovej gardy a personálne obsadenie jej veliteľstiev
- Počty Židov na okupovanom juhu Slovenska a Podkarpatskej Rusi po Viedenskej arbitráži na základe sčítania obyvateľov v roku 1938
- Hlavná správa rozviedky (I. správa) – popis zväzkov operatívnej korešpondencie
- Spravodajské oddelenie 11. brigády Pohraničnej stráže (Bratislava) (1973 – 1989)
- Príslušníci ŠtB – Správa ŠtB Košice
- Príslušníci ŠtB – Hlavná správa ŠtB Ministerstva vnútra SSR (1969 – 1947)
- Plenárne zasadnutia ÚV KSS do roku 1969
- Plenárne zasadnutia ÚV KSS 1969 – 1989
- Audiovizuálne nahrávky získané ako súčasť projektu Oral History – Svedkovia z obdobia neslobody

V roku 2009 sa okrem internetovej stránky ÚPN realizovala aj stránka k 20. výročiu novembrových udalostí (www.17november1989.sk). Tu sa zverejnili významné historické dokumenty, ktoré zhromaždili a vybrali pracovníci ÚPN. Taktiež sa na tejto stránke priebežne aktualizovali informácie o podujatiach, organizované ÚPN a inými inštitúciami pri príležitosti spomienky na novembrové udalosti 1989.

SPRÁVA ZARIADENÍ A SYSTÉMOV

Z hľadiska správy systémov sa priebežne diagnostikovali a odstraňovali vzniknuté poruchy na pracovných staniciach, serveroch, počítačovej sieti a všetkých aplikáciách softvérového typu. Obnovili sa nutné licencie pre antivírusový program pracovných staníc

01234567891011**12**13

aj poštového servera. Na starých pracovných staniach sa prejavuje ich vek, postupne vypadávajú technické prvky a ich oprava je náročná z finančného aj technologického hľadiska. Na serveroch sa doteraz darí odstraňovať vzniknuté poruchy, ktoré bežne vznikajú pri náhlom výpadku elektrického prúdu a poruchách záložného zdroja, zdieľaného s Ministerstvom dopravy, pôšt a telekomunikácií SR (napr. zablokovanie diskového systému, porucha systému elektronickej pošty). Závažná dlhodobá odstávka niektorého zo systémov v roku 2009 nebola potrebná. Pre nedostatok finančných prostriedkov sa musela koncom roka 2009 ukončiť zmluva o podpore s dodávateľom dokumentačného systému pre DA Hummingbird DM a príslušných aplikácií.

13 ZÁVER

V roku 2009 ÚPN v plnom rozsahu plnil úlohy, ktoré mu ukladá zákon č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa, a to aj napriek tomu, že ani po siedmich rokoch od vzniku ústavu nedošlo k naplneniu ustanovenia zákona, podľa ktorého má ÚPN dostať k dispozícii od štátu vlastnú budovu. Ústav tak aj naďalej sídlil na dvoch miestach, v prenajatých a vypožičaných priestoroch, čo zásadne sťažovalo jeho prácu.

Pracovníci ÚPN pokračovali v napĺňaní dlhodobých projektov i v rozvíjaní nových aktivít. V záujme všestranného a efektívneho plnenia stanovených cieľov boli personálne posilnené organizačné zložky, ktorých výstupy slúžia širokej verejnosti.

ÚPN v roku 2009 samostatne alebo v spolupráci s inými inštitúciami zorganizoval osem vedeckých konferencií, kolokvií, seminárov a tri výstavy, vytvoril tri dokumentárne filmy, nakrútil 38 svedeckých výpovedí v rámci zaznamenávania výpovedí svedkov obdobia neslobody, vydal 9 publikácií, ktoré boli prezentované verejnosti. V rámci osvetových a vzdelávacích aktivít pripravil 11 diskusných večerov, vyše sto prednášok na všetkých typoch škôl. Ústav prijal 131 návštevníkov v rámci exkurzií a obslúžil 641 bádateľských návštev. Pracovníci ústavu mali viac ako 50 vystúpení na vedeckých konferenciách a seminároch a vyše 130 publikačných výstupov v rôznych typoch vedeckých a odborných časopisov, zborníkov a iných publikácií.

Popri dlhodobých činnostiach, akými sú vedecký výskum, vytváranie evidencií, dokumentácia činnosti Štátnej bezpečnosti, sprístupňovanie dokumentov z činnosti represívnych zložiek, spracovávanie archívnych fondov, služby pre bádateľov, vzdelávacie a popularizačné aktivity, publikačná činnosť a pod. sa v roku 2009 výrazná pozornosť sústredila aj na dôstojný priebeh aktivít pripravených ústavom pri príležitosti 20. výročia Nežnej revolúcie.

Vydal
Ústav pamäti národa
Námestie slobody 6
817 83 Bratislava 15
www.upn.gov.sk

© Ústav pamäti národa 2010

ISBN 978-80-89335-35-0